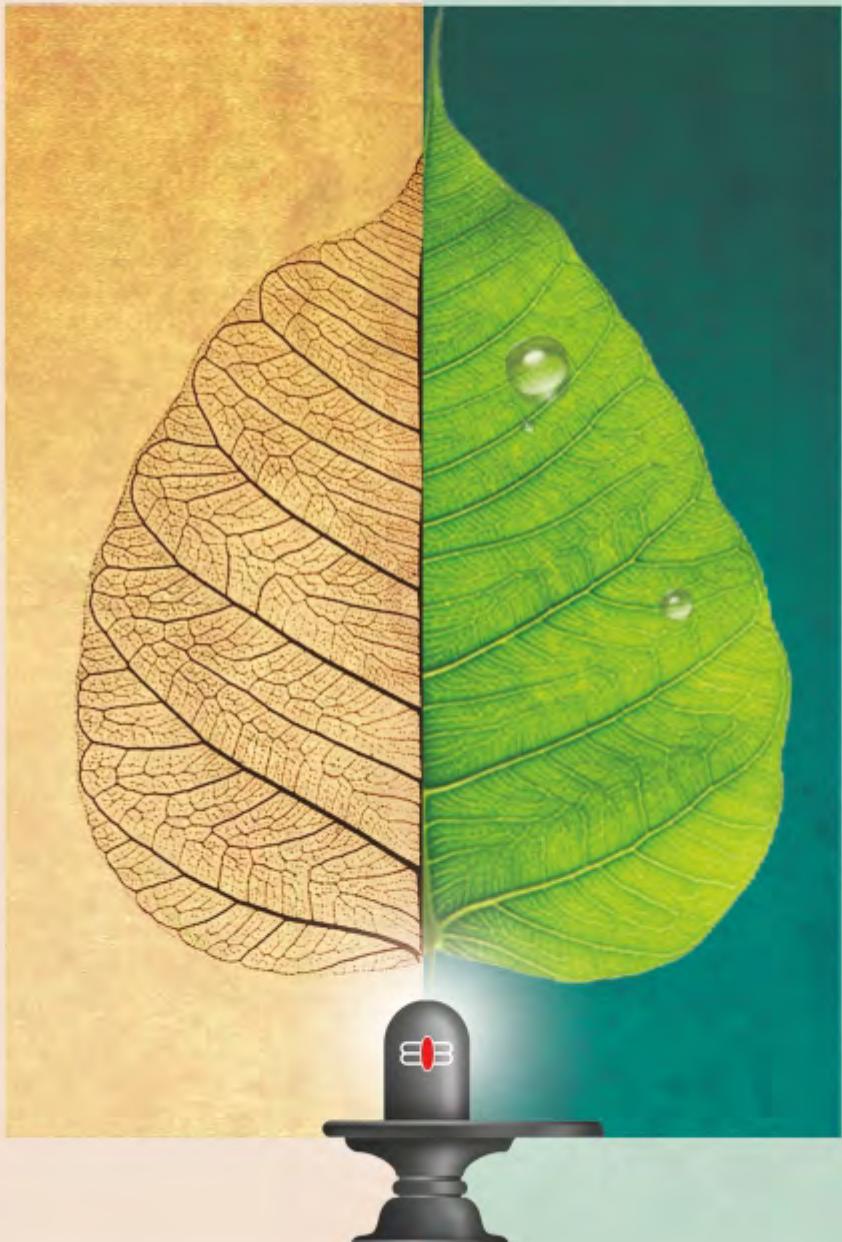

अमृतकुंभ

शांतीवन आबू रोड – आजादी के अमृतमहोत्सव से स्वर्णिम भारत की ओर अभियान या कार्यक्रमाच्या उद्घाटन प्रसंगी डावीकडून ब्र.कु. चंद्रिका, ब्र.कु. मृत्युंजय, ब्र.कु. बृजमोहन, ब्र.कु. निर्वैर, ब्र.कु. रत्नमोहिनी दादीजी, ब्र.कु. मुन्नी दीदी आणि इतर मान्यवर.

शांतीवन आबू रोड – पद्मश्री पुरस्कार विजेते सरपंच भ्राता पोपटराव पवार यांस ईश्वरीय भेटवस्तू देताना राजयोगिनी ब्र.कु. रत्नमोहिनी दादींसोबत ब्र.कु. डॉ. दीपक हरके.

धनकवडी, पुणे – सेवाकेंद्राच्या रजत जयंतीनिमित्त आयोजित कार्यक्रमाचे दीप प्रज्ज्वलन करताना आमदार भ्रा. भीमराव तपकीर, भ्राता सुभाष जगताप नगरसेवक, ब्र.कु. सुनंदा, ब्र.कु. नलिनी, ब्र.कु. सुलभा व अन्य मान्यवर.

चिखली, बुलढाणा – सी.डी.एस. जनरल बिपीन रावत व हेलीकॉप्टर दुर्घटनेत शहीद झालेल्या सर्व लष्कर अधिकाऱ्यांना भावपूर्ण श्रद्धांजली देताना ब्र.कु. मंगला, ब्र.कु. गीता, भ्राता कुणाल बोंद्रे माजी नगराध्यक्ष व अन्य.

विटा – आंतरराष्ट्रीय स्वयंसेवा दिनानिमित्त स्वच्छतादूत कर्मचाऱ्यांना टोपी व प्रसाद वाटप केल्यानंतर ग्रुप फोटोत ब्र.कु. नंदा, ब्र.कु. उर्मिला व अन्य.

शेगाव – भ्राता शेळके मुख्याधिकारी नगरपालिका यांस ईश्वरी भेटवस्तू देताना ब्र.कु. शारदा.

प्रजापिता परमात्मा त्रिमूर्ती शिवभगवानुवाच ‘मन्मनाभव’।

अमृतकुंभ

अंतरंग

वर्ष १५, अंक ६. फेब्रुवारी – मार्च २०२२

मुख्यपृष्ठाविषयी

निसर्गातील अनेक घटना नित्यक्रमाने घडत असतात. वसंत क्रतू येतो-जातो, वर्षा क्रतू, शिशिर क्रतू असा सहाही क्रतूचा निसर्गक्रम चालूच राहतो. व्यापक पातळीवर विचार करू पाहता, या सृष्टीवर एकेकाळी श्रेष्ठ, चारित्र्यसंपन्न देव-देवतांचे वास्तव्य होते. सृष्टीची सत्त्वप्रधान अवस्था होती. मनुष्यात्म्यात सर्व गुणांची पराकाष्ठा होती. काळाचे चक्र फिरत गेले आणि हळूहळू तमोगुणाचे प्राबल्य वाढत गेले. एखाद्या नव्या कोवळ्या पिंपळपणाचे जाळीदार पान बनावे तद्वत. पुन्हा सत्त्वगुणाची स्थापना करण्याकरिता म्हणजेच सर्वत्र सुजलाम् सुफलाम् करण्याकरिता शिव परमात्मा सृष्टीवर अवतरित झाला आहे. त्याचे कार्य महाशिवात्रीच्या रूपात ओळखले जाते. या कार्याविषयी अधिक जाणून घेण्यासाठी जवळच्या ब्रह्माकुमारीज सेवाकेंद्रावर जाऊन विस्तृत माहिती अवश्य घ्या, हाच संदेश मुख्यपृष्ठाच्या माध्यमाद्वारे देत आहोत.

- प्रकाशिका

फोटो, लेख इत्यादी पाठविण्याचा पत्ता :

संपादक - अमृतकुंभ, द्वारा : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज्, ए-१०, वर्षा अपार्टमेंट, छत्रपती शिवाजी सोसायटी, कोपरी कॉलनी, ठाणे (पूर्व) - ४००६०३

फोन : ०२२-२५३२२०८

E-mail : info@amrutkumbh.com

१. संपादकीय... काशीस जावे, नित्य वदावे	२
२. 'आजादी' के अमृत महोत्सव से स्वर्णिम भारत की ओर अभियाना'चा पंतप्रधानांच्या हस्ते शुभारंभ	४
३. महाशिवात्रीनिमित्त शुभेच्छा!	६
४. बाबांशी समीप संबंध जोडून देणाऱ्या दादी जानकीजी	७
५. लहानपण देगा देवा	९
६. दुसऱ्याता बरं वाटावं म्हणून	१०
७. दादी हृदयमोहिनी - अंतर्मुखी आणि नम्र होत्या	११
८. पत्रास कारण की...	१३
९. संकल्पपूर्ती	१५
१०. कर्माच्या देवी-अन्नपूर्णा माता : भोली दादीजी!	१७
११. "स्व-परिवर्तनाद्वारे विश्व-परिवर्तन!"	२१
१२. चिंतन	२३
१३. शिकण्यासारखं बरंच काही...	२४
१४. शब्दांची पुंजी	२५
१५. विशेष वृत्त	२७

वर्गणी पाठविण्याचा पत्ता :

ब्र. कु. गोदावरी, प्रकाशक अमृतकुंभ द्वारा : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज्, ए-१०, वर्षा अपार्टमेंट, छत्रपती शिवाजी सोसायटी, कोपरी कॉलनी, ठाणे (पूर्व) - ४००६०३ मोबाईल : ९८२००२३०९२

Printed, published by B.K.Godavari on behalf of Prajapita Brahmakumaris Ishwari Vishwa Vidyalaya. Printed at Perfect Prints 22, Jyoti Industrial Estate, Nooribaba Dargah Road, Near Makhmali Talao, Thane (west), pin 400601. Published at Prajapita Brahmakumaris Light House, Wagle Estate, Thane (west), Pin - 400604, Maharashtra. Editor : Mr. Sachin Vinayak Upadhye.

वार्षिक वर्गणी रु. ७५/-, आजीव सभासद वर्गणी रु. १,४००/-

E-magazine साठी पुढील संकेतस्थळाला (वेबसाईटला) भेट द्या - www.amrutkumbh.com.

काशीस जावे, नित्य वदावे

भक्तीमार्गात यात्रेस अनन्यसाधारण महत्व आहे. कुणी पंढरीची वारी नित्यवर्षी करतात. कुणी नर्मदा तटाकयात्रा करतात. पूर्वीच्या काळी आयुष्यात एकदा तरी काशीस जावे असा प्रधात होता. त्याकाळी प्रवास फार जिकिरीचा असे, वाटेत लूटमार देखील होत असे. अशा वेळेस जीवावर उदार होऊनच यात्रेला जात असत. त्यामुळे काशीला जेव्हा जाणे घडेल तेव्हा घडेल; पण तिथे जायचे आहे, असे म्हणण्याने सुद्धा पुण्य मिळेल अशी भाबडी समजूत आजही रुजली आहे.

यात्रेस जाण्यामागे काही उद्देश असतात, जसे -

- एखाद्याने काही नवस केला असेल आणि त्यानुसार फळप्रासी झाल्यास नवस फेडण्याकरिता जातात. 'वेलंकन्नी' येथील चर्चमध्ये अशाच प्रकारच्या भावनेतून जाणारे अनेक ख्रिश्चन भाविक आपल्याला आढळतील.
  - देवाशी आपले नाते अधिक दृढ व्हावे, गहिरे व्हावे या भावनेतूनही यात्रा करतात. 'पांडुरंग पांडुरंग' म्हणत 'देवशयनी' एकादशीस पंढरपुरात जाणारे हजारो लोक आपण पाहतो.
  - काहींचा ठाम विश्वास असतो. यात्रेत मला गुरुदर्शन घडेल किंवा काही चमत्कार अनुभवास येईल या भावनेतून यात्रा घडते. नर्मदा नदीस परिक्रमा करण्याचा प्रधात आहे. अतिशय निष्ठेने यात्रा करणारा माणूस केवळ भिक्षेवर आपले पोट भरतो. जवळ असलेल्या सर्व वस्तू दान करून यात्रेला सुरुवात करावी असा संकेत आहे.
  - काही मंडळी यात्रेचा इतिहास, परंपरा, रोगमुक्ती अशा अनेक गोष्टींचा विचार करून यात्रेत सहभागी होतात.
- इतर काही मंडळी 'थ्रिल' अनुभवण्याकरिता देखील यात्रेत सहभागी होतात. केरळमधल्या 'शबरीमला' अयप्पास्वार्मींच्या देवळात जाण्यावरून तर राजकारणही घडलं. अशा ठिकाणी जाण्याकरिता एक थ्रिल अनुभवण्याची उर्मी घेऊन जाणारे पाहायला मिळतात.
- यात्रेमागे सामायिक उद्देश काय या प्रश्नाचे उत्तर - १) पुण्य कमावणे २) पापक्षालन ३) ईशप्रासी आणि इतर काही असल्यास...
- ज्या यात्रेबाबत आपण चर्चा करत आहोत ती देहाद्वारे केली जाणारी म्हणजेच दैहिक यात्रा होय. भारतीय संस्कृतीत जेव्हा यात्रा करतात तेव्हा काही विशिष्ट गोष्टी केल्या जातात किंवा पाळल्या जातात. उदा.
- १) काही ब्रत घेऊन मग यात्रेस निघतात, तसेच याचे दरम्यान ब्रताचे किंवा पावित्राचे पालन केले जाते. शबरीमलाच्या यात्रेत सहभागी होणारी अनेक मंडळी यात्रेला जाण्यापूर्वी मांसाहार किंवा परान्न वर्ज्य करतात. ब्रह्मचर्य ब्रत धारण करतात. गादीवर न झोपता, साध्या सतरंजीवर झोपतात. थोडक्यात काय तर स्वतःला कठोर परिश्रमातून शिस्त लावतात. मग ती तात्पुरती का असेना!
  - २) यात्रेत सहभागी होताना त्या देव-देवतेचे नामस्मरण करत जातात किंवा भजन-कीर्तन करत जातात. इतर अनेक ओळखीची किंवा अनोळखी मंडळी सोबत असतात. स्वाभाविकपणे अशा यात्रांत धन खर्च करावे लागतेच.
  - ३) तीर्थक्षेत्राच्या ठिकाणी पुजारी किंवा बडवे मंडळी असतात. अनेकदा त्याच्या व्यक्तीगत स्वार्थाचा आपल्याला प्रत्यय येतो. तीर्थक्षेत्राच्या जागी

स्वार्थलोलुप माणसांचा सुळसुळाट पाहून अनेक मंडळी नास्तिकवादाचा पुरस्कारही करताना आढळतात.

- ४) बन्याचदा तीर्थक्षेत्राच्या ठिकाणी धक्का-बुक्की गर्दीस सामोरे जावे लागते. त्रृतूअनुसार यात्रा करावी लागते. अमरनाथसारख्या ठिकाणी जेव्हा कडाक्याची थंडी असते तेव्हा देऊळ बंद करून पुजारीसुळा कमी थंडीच्या भागात येऊन राहतात. बर्फ विठळ्ला की मग पुन्हा देऊळ उघडतात. तात्पर्य - कधीही जाऊन दर्शन घेता येत नाही. प्रकृतीच्या मर्यादा आड येतात.

जसं भारतीय संस्कृतीत अशा यात्रा करण्याचा प्रधात आहे, तसाच तो अन्य धर्मात किंवा प्रांतातही आहे. जगभारील ख्रिश्चन बांधव व्हॅटिकन चर्चच्या भेटीस जाण्याचा प्रयत्न करतात. जणू ती पंढरीची वारीच असते एक प्रकारे. या व्यतिरिक्त इंग्लंडमधील ‘वालसिंघम’ किंवा फ्रान्समधील लॉर्ड्स किंवा जेरुसलेमची यात्राही तितकीच महत्वाची मानली जाते.

अनेक मुस्लीम बांधव ‘हज’च्या यात्रेस जातात म्हणजेच मक्केची वारी आयुष्यात एकदा तरी घडावी अशी इच्छा बाळगून असतात. काही संस्कृत अभ्यासकांच्या मते ‘हज’ शब्दाचे मूळ ‘ब्रज’ या संस्कृत शब्दात आहे. ब्रज या शब्दाचा अर्थच ‘यात्रा’ आहे. म्हणूनच ‘परिब्राजक’ म्हणजे सतत भ्रमंती करणारा साधक असा शब्द रुढ झाला आहे.

हजच्या यात्रेत मुस्लीम बांधव मोठ्या प्रमाणात दान-धर्म करतात. मक्केस प्रदक्षिणा घालतात, तेव्हा कमरेच्या वस्त्राची गाठ थोडी ढीली करण्याचा पायंडा आहे. अनेक अभ्यासकांचे मत आहे, ही केवळ शारीरिक कृती नसून त्यामागे गहन आध्यात्मिक अर्थ दडलेला आहे. शरीर हे आत्म्याचे वस्त्र आहे. शरीराचे भान ढीले करणे म्हणजे खन्या अर्थात मक्केच्या यात्रेत पुण्य कमावणे. नेसूचे वस्त्र ढीले करणे ही तर एक स्थूल कृती झाली; पण सूक्ष्म भाव देहभानापासून अलिस होणे हा आहे.

बौद्ध धर्मातही यात्रेचे महत्व विशेष मानले आहे. गौतम बुद्धांच्या देहत्यागानंतर ‘बोधगये’सोबत इतर काही ठिकाणे यात्रेचे स्थान म्हणून उदयास आली. जैन शिकवणुकीनुसार ‘समेतशिखर’ येथे चोबीसपैकी तेवीस तीर्थकरांनी देह ठेवला म्हणून ती यात्रा पवित्र कर्म मानली

जाते. अशा यात्रांचा उद्देश असतो की आपण एखादे कठोर ब्रत घेतल्यावर त्याचे पालन किती निष्ठेने करू शकतो ते तपासणे. स्वतःच्या जीवनात त्यानिमित्ताने काहीतरी शिस्त आणणे हाच या मागचा मूळ उद्देश असतो.

वर उल्लेख केल्याप्रमाणे या सर्व दैहिक यात्रा होत. देहाद्वारे मनुष्यात्म्याने केलेल्या यात्रा. यात सहभागी होणारे इतर सर्वज्ञ देखील देहधारीच असतात. मात्र यापेक्षा वेगळी अशी एक यात्रा अस्तित्वात आहे. त्या यात्रेसाठी देहाचे बंधन नाही. म्हणजेच कुठल्याही वयाची व्यक्ती स्त्री-पुरुष, आबालवृद्ध सर्वचजण करू शकतात अशी यात्रा. या यात्रेचे नाव आहे राजयोगाची यात्रा. ही यात्रा मन-बुद्धीद्वारे करावयाची यात्रा आहे. ही स्मृतीच्याद्वारे घडणारी यात्रा आहे.

कलियुगाचा अंत आणि आगामी सत्ययुगाची सुरुवात यांच्या संधीकाळास ‘पुरुषोत्तम संगमयुग’ म्हटले जाते. सद्यःस्थितीत पुरुषोत्तम बनविण्याकरिता परमात्मा शिवाचे अवतरण झाले आहे. स्वतः परमेश्वर सृष्टीवर येऊन अलौकिक यात्रेचे ज्ञान देत आहे. या यात्रेतील काही वैशिष्ट्ये खालीलप्रमाणे आहे.

- या यात्रेत स्वतःच्या देहाला विसरायचे आहे. ही आहे यात्रेतील पहिली पायरी. मी एक ज्योतिर्बिंदू आत्मा आहे. हे आत्मभान जागृत करणे म्हणजे राजयोगाच्या यात्रेवर ठेवलेले पहिले पाऊल होय.
- या यात्रेच्या निमित्ताने आयुष्यभराकरिता मन-बुद्धीच्या पावित्राचे पालन करावयाचे आहे. अन्नशुद्धी, ब्रह्मचर्य, दैवी गुणांची जोपासना आणि सत्संग (सत्य परमेश्वराचा बुद्धीद्वारे संग) हाच जीवनाचा पाया आहे.
- गीतेत वर्णन आहे ‘सर्वधर्मान्परित्यज’. म्हणजेच देह व देहाशी निगडीत सर्व धारणा विसरून जाणे. धर्म या शब्दाचा गहन अर्थ ‘धारणा’ असा आहे. देहाशी निगडीत अनेक धारणा आपण आयुष्यभर उराशी बाळगतो, जसे, मी स्त्री आहे, पुरुष आहे, अमका अधिकारी आहे... या सर्व धारणा अर्थात् धर्माचा मन-बुद्धीद्वारे त्याग करणे म्हणजे गीतेतील वचनानुसार वागणे.
- आपण वास्तवात कोण? देह नसून आत्मा आहोत, (पृष्ठ क्र.५ वर)

‘आजादी के अमृत महोत्सव से स्वर्णिम भारत की ओर अभियाना’चा पंतप्रधानांच्या हस्ते शुभारंभ

आबू रोड, २० जानेवारी २०२२- पंतप्रधान नरेंद्र मोदींनी गुरुवारी आबू रोड येथील, ब्रह्माकुमारीज संस्थेच्या शांतीवन परिसरात स्वातंत्र्याच्या अमृत महोत्सवी वर्षाच्या निमित्ताने ‘आजादी के अमृत महोत्सव से स्वर्णिम भारत की ओर अभियाना’चा आभासी पद्धतीने आरंभ केला. यासोबत इतर सात अभियानांनाही हिरवा झेंडा दाखवून प्रारंभ केला.

याप्रसंगी ते म्हणाले, ‘करोडो देशवासी त्याग आणि समर्पण भावेनेद्वारे सुवर्ण भारताची पायाभरणी करत आहेत. राष्ट्राच्या प्रगतीतच व्यक्तिगत प्रगती सामावलेली आहे. हाच भाव एक शक्ती बनत आहे. सगळ्यांची सोबत, सगळ्यांचा विकास आणि सगळ्यांचा प्रयास’ हा देशाचा मूलमंत्र होऊ पाहत आहे. ज्यात कुठलाही भेदभाव नाही असे संयोजन आम्ही करत आहोत. ब्रह्माकुमारीज संस्थेचा प्रभाव सगळ्या विश्वभर पसरला आहे. मला आशा आहे, आगामी काळात या अभियानात एक नवीन ऊर्जा प्रवाहित होईल.

पंतप्रधान म्हणाले, या अभियानात सुवर्ण भारताविषयी एक भावना आहे आणि साधनाही आहे. जेव्हा आपल्या व्यक्तिगत ध्येयपूर्तीत ‘इदं न मम्’ हा भाव जागृत होऊ लागतो, तेव्हा समजावे एका नव्या कालखंडाचा जन्म होऊ घातला आहे. एक नवी पहाट उगवत आहे. भारताची खरी ओळख जगाला पटावी याविषयी आपली जबाबदारी आहे, असे आवाहन पंतप्रधानांनी ब्रह्माकुमारीज भगिर्णीना केले. आंतरराष्ट्रीय पातळीवरच्या अशा संस्थेने भारताची खरी ओळख अन्य देशांपर्यंत पोहोचवली पाहिजे. भारताविषयी गैरसमज पसरविले जात आहेत. त्याबद्दलची सत्यता तेथील लोकांपर्यंत पोहोचवली पाहिजे, त्यांना याबाबत जागृत केले पाहिजे, हे आपले कर्तव्य आहे. ब्रह्माकुमारीजच्या प्रत्येक देशातील शाखेने, ५०० लोकांना भारतदर्शनासाठी घेऊन यावे. जेणेकरून ते भारतातील चांगल्या गोष्टी पाहून

जगाच्या कानाकोपन्यात पोहोचवतील. भारताचे आध्यात्मिक सामर्थ्य ब्रह्माकुमारी भगिर्णीनी परिपक्व रीतीने जोपासले पाहिजे असेही ते आपल्या भाषणात म्हणाले. पंतप्रधानांनी संस्थेला उद्देशून कृतीशील आवाहनही केले-नागरिकात कर्तव्यपूर्तीच्या भावनेचा विकास घडवा. भारताचा प्रामाणिकपणा अन्य देशाच्या लोकांपर्यंत पोहोचवा तसेच स्वावलंबी भारत या संकल्पनेला गती द्या.

या प्रसंगी राजस्थानचे मुख्यमंत्री अशोक गेहलोत म्हणाले, ‘भारताने नेहमीच ‘वसुधैव कुटुंबकम्’ या संकल्पनेचा प्रसार केला आहे. शांतता, अहिंसा, एकात्मता आणि सद्ग्रावना हा आपला मूलमंत्र आहे. ब्रह्माकुमारीजच्या चार हजाराहून अधिक शाखेद्वारे या संकल्पनेस पुष्टी मिळेल ही फार आनंदाची बाब आहे. ते म्हणाले, ‘मी लहानपणापासून येथे येत आहे. जेव्हा तणावाचा प्रसंग येतो तेव्हा तीन वेळा ‘ओम शांती’ म्हणा हा मूलमंत्र इथल्या दादींनी मला दिला. ही संस्था येणाऱ्या पिढीस चांगले संस्कार देण्याचे कार्य करत आहे.’

‘हे अभियान सुवर्ण भारताची चुणूक आणि आधुनिक भारताची प्रतिमा दाखविण्यात महत्वपूर्ण भूमिका बजावेल’, असे लोकसभा सभापती ओम बिर्ला म्हणाले. येथील आध्यात्मिक जीवनशैली समाजाला नवीन दिशा दाखवत आहे’ असे पुढे ते म्हणाले.

सांस्कृतिक आणि पर्यटन विकास मंत्री जे. किशन रेड्डी म्हणाले, ‘अमृत महोत्सवाच्या निमित्ताने ब्रह्माकुमारीजद्वारे जगाला एक नवा मार्ग मिळेल. संस्थेने पंधरा हजार कार्यक्रमाच्या माध्यमातून दहा कोटी लोकांपर्यंत पोहोचण्याचे उद्दिष्ट ठेवले आहे.’

‘ब्रह्माकुमारीज फार चांगले काम करत आहे’, असे गुजरातचे मुख्यमंत्री भूपेंद्र पटेल म्हणाले. ‘स्वातंत्र्याच्या

अमृत महोत्सव कार्यक्रमानिमित्त जनमानसाला लाभ मिळेल, या अभियानाद्वारे समाजाला चांगला संदेश मिळो’, असेही ते म्हणाले आणि संस्थेला शुभेच्छा दिल्या.

ब्रह्माकुमारीजच्या अतिरिक्त मुख्य प्रशासिका राजयोगिनी ब्र.कु. मोहिनी म्हणाल्या, ‘सगळ्यांच्या जीवनमूल्यांच्या विकासासाठी आपण मिळून कार्य केले पाहिजे.’

संस्थेचे महासचिव ब्र.कु. निवैर, अतिरिक्त महासचिव ब्र.कु. बृजमोहन तसेच कार्यकारी सचिव ब्र.कु. मृत्युंजय यांनीही आपले विचार व्यक्त केले. समारंभात राजस्थानचे राज्यपाल कटराज मिश्र, संस्थेच्या मुख्य प्रशासिका राजयोगिनी दादी रत्नमोहिनी, संयुक्त मुख्य प्रशासिका राजयोगिनी ब्र.कु. मुन्नी, चित्रपट दिग्दर्शक सुभाष घईसोबत अनेक मान्यवरांची उपस्थिती नोंद घेण्यासारखी होती. ग्रॅमी अवॉर्ड विजेता रिक्की केज यांच्या विडिओ अल्बमचे प्रकाशन या दरम्यान झाले. पंतप्रधानांनी या सात अभियानांचा शुभारंभ यावेळी केला –

(पृष्ठ क्र.३ वरुन)

जसा मनुष्यातमा तसाच आपला पिता परमात्मा किंवा परमेश्वर. त्याचे नाव ‘शिव’ म्हणजे कल्याणकारी आहे. हे सत्यज्ञान स्वतः शिवपरमात्मा येऊन देतात. म्हणजे ते ही बुद्धीची यात्रा स्वतः परमेश्वर शिकवितो. अन्य यात्रांत आणि या यात्रेत हा सगळ्यात मोठा फरक आहे.

- या यात्रेत बसल्या जागी देहापासून बुद्धीद्वारे वेगळं होण्याचा अभ्यास आहे. घर-दार सोडून एखाद्या तीर्थक्षेत्री देहाद्वारे जाण्याची गरज नाही. आपली बुद्धी परमधामात अर्थात् ब्रह्मांडात स्थिर करण्याची मेहनत घ्यावयाची आहे.
- स्थूल रूपांतील यात्रेत देहाद्वारे भटकणे घडते. राजयोगारूपी यात्रेत मन-बुद्धीस एकाग्र करणे घडते. या यात्रेत कुठलेही नामस्मरण देखील करायचे नाही. स्वतःला आत्मा समजून मी त्या परमेश्वराची प्रिय संतान आहे याचा अनुभव घेण्याचा हा विषय आहे.
- या यात्रेत प्राकृतिक पाऊस-पाणी, वाढळाचा संबंध नाही. त्यामुळे कुठल्याही ऋतूचे, वयाचे बंधन नाही. मात्र मनातली वाढळे या यात्रेत विघ्न आणू शकतात.

१. गावागावांत लोकात लसीकरण करविणे आणि जागरूकता आणणे याकरिता ‘माझा भारत स्वस्थ भारत’ या अंतर्गत लसीकरण अभियान
  २. स्वावलंबी शेतकरी : शेतकऱ्यांना योगिक शेतीविषयी जागरूक करणे.
  ३. महिला नवभारताच्या ध्वजवाहक अभियान
  ४. दृष्टीआडचा भारत सायकल रॅली
  ५. सुरक्षित भारत : रस्ता सुरक्षेच्या निमित्ताने देशभरात १५० बाईक रॅली- एका बाईक रॅलीत ७५ बाईक सहभागी होतील. सगळ्या रॅली मिळून २५ हजार किलोमीटर अंतर पादाक्रांत करतील.
  ६. आबूरोड ते दिल्ली : ‘एक भारत श्रेष्ठ भारत’ मोटार सायकल रॅली
  ७. सशक्त युवा घडविण्यासाठी बस यात्रा आणि स्वच्छ भारत अभियान
- अशा रीतीने मोठ्या उत्साहात हा कार्यक्रम साजरा झाला.

***

दैहिक यात्रेत माणस थकतो. एखादा क्षण असा येतो, आणि वाटतं आता एक पाऊलही पुढे टाकता येणार नाही. अशीच काही परिस्थिती या सूक्ष्म यात्रेत देखील अनुभवास येऊ शकते. या मार्गावर आता चालणे शक्य नाही, इथून पुढे मी हा ज्ञानमार्ग सोडून दिला तरी हरकत नाही अशा विचारांची वादळे मार्गप्रष्ट करू शकतात. अशा वेळेस विचार करायचा असतो.

- १) मी दुबळा झालो तरी माझा हात सर्वशक्तीवान परमेश्वराने धरला आहे. त्याची सोबत मला हा भवसागर पार करून नेईल.
- २) येणारे सत्ययुग आता अगदी समीप येऊन ठेपले आहे. सर्व आत्म्यांची आपल्या घरी परतण्याची वेळ जवळ आली आहे. कर्माचे हिशेब पूर्ण होण्याची हीच वेळ आहे. असे सक्कस विचार देऊन मन-बुद्धीस बळकटी आणायची असते. हीच खरी युक्ती आहे.

अशा प्रकारे राजयोगाच्या सूक्ष्म यात्रेची कास धरावयाची आहे. या यात्रेत अग्रेसर होणे म्हणजेच खन्या अर्थाने शिवरात्र साजरी करणे होय. या द्वारेच काशीयात्रेचे पुण्य पदरात पडू शकते.

***

महाशिवरात्रीनिमित्त शुभेच्छा!

प्रकाशिका, ब्र.कु. गोदावरी दीदी

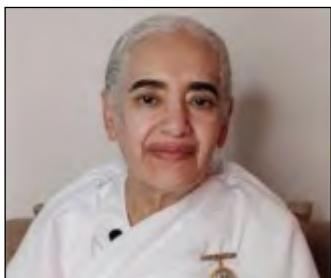

आपला भारत अध्यात्मप्रधान देश आहे. इथे अनेकानेक महापुरुष, संत-महात्मे होऊन गेले. त्यांच्याविषयीच्या स्मृती जागविष्ण्याकरिता ‘जयंती’ साजरी केली जाते. महापुरुषांच्या जीवनातून अनेकांना प्रेरणा मिळत राहते म्हणून त्यांची जयंती साजरी करतात. त्याचप्रमाणे शिव परमात्म्याचे दिव्य अवतरण होते म्हणून शिवरात्रीचा उत्सव मोठ्या प्रमाणात साजरा केला जातो. काही ठिकाणी शिवरात्रीलाच ‘शिवजयंती’ (शिवाजी महाराज जयंतीचा इथे संदर्भ नाही) असेही संबोधले जाते. जगाच्या काना-कोपन्यात निराकार ‘शिवाला’ सर्व आत्म्यांचा पिता मानले जाते. शिवलिंगाच्या रूपात होणारी पूजा त्याची साक्ष देते. जगभरातल्या अनेक संस्कृतींवर शिव उपासनेचा प्रभाव होता, हे दिसून येते. बॅबिलोनियन राज्यसत्तेची राजधानी बॅबिलोन’ होती. तिथे शिवाला ‘शिउन’ म्हटले जात असे. याचप्रमाणे इजिसमध्ये ‘सेवा’ (शिव?), फिजी बेटावर सेवा / सेवाजीया नावाने पूजा होत असे, रोममध्ये ‘प्रियपस’ नावाने संबोधले जात असे. जपान, चीन, मॉरिशियस उ. अमेरिका, द. अमेरिका थायलंड अशा अनेक ठिकाणी शिवपित्याचे उपासक वा भक्त आढळतात. शिव परमात्म्याला आपापल्या संस्कृतीनुसार नावे अनेक दिली गेली; पण ‘तो’ निराकार आहे ही भावना/श्रद्धा समान होती.

भारतातही बारा ज्योतिर्लिंगे प्रसिद्ध आहेत. शिवाबद्दलची संकल्पना सर्वमान्य आहे, म्हणूनच

अमृतकुंभच्या सर्व वाचकांना तसेच सेवाकेंद्रावरील टीचर्स बहिर्णीना नम्र आवाहन

आपणास माहीत असेलच, अमृतकुंभ द्वैमासिकाची वार्षिक वर्गणी भरावयाचा कालावधी फेब्रु.-मार्च आहे. अंकाचे नववर्ष एप्रिलपासून सुरु होते. त्यापूर्वी आपली वार्षिक वर्गणी अमृतकुंभाच्या ऑफिसमध्ये जमा करावी ही नम्र विनंती. टाळेबंदी, कोविड महामारी या पार्श्वभूमीवर अनेक वस्तूंचे दर वाढले आहेत. कागद, छपाई इत्यादींचे दर वाढूनही येत्या वर्षाची (एप्रिल २०२२ ते मार्च २०२३) ची वर्गणी वाढवली नाही. याची कृपया नोंद घ्यावी. समस्त टीचर्स बहिर्णीना नम्र आवाहन आहे - आपल्या सेवाकेंद्राची वार्षिक वर्गणी तसेच सदस्यांची वर्गणी लवकरात लवकर जमा करावी. ज्यांचे पत्ते बदलले आहेत त्यांनी त्यानुसार ई-मेलद्वारे कळवावे. अनेकांचे आध्यात्मिक अनुभव, चिंतनपर लेख, कविता मिळत असतात. यथायोग्य रीतीने आपण ते प्रकाशित करत असतो. असाच सहभाग असावा. तसेच आपल्या संपर्कातील होतकरू लेखकांनाही लेखनास प्रवृत्त करावे ही आग्रहाची विनंती.

बाबांशी समीप संबंध जोडून देणाऱ्या दादी जानकीजी

ब्र.कु. जयंतीदीदी, लंडन

ब्र.कु. जयंतीदीदी, गेली पन्नासहून अधिक वर्षे राजयोगाची साधना करीत आहेत. जानकी दादीजींचे दीर्घ सान्निध्य ज्यांना लाभले, त्यातील 'एक भाग्यवंत' मधुर स्वभावाच्या वरीष्ठ टीचर जयंतीदीदी. दादीजींच्या दीर्घ सान्निध्यात त्यांनी काय काय अनुभवलं ते या लेखाद्वारे जाणून घेऊया.

माझी आणि दादी जानकीजींची पहिली भेट मला आजही स्मरते. पुण्यात १९५७ साली एप्रिल महिन्यात मी त्यांना प्रथम भेटले, तेव्हा माझे वय फक्त सात वर्षांचे होते. पुण्यातलं आपलं सेवाकेंद्र छोटेखानी आणि साधं भाड्याचं घर होतं. आमचं कुटुंब पुण्यात राहत असे आणि वडील आफ्रिकेत असत. तिकडे आम्हां मुलांच्या शिक्षणाची फारशी चांगली व्यवस्था नसल्याने आम्ही पुण्यातच राहत होतो.

त्याकाळी लहान मुलांचा वर्ग सेवाकेंद्रावर सकाळी साडे-दहा वाजता सुरु होत असे. उन्हाळ्याची सुट्टी होती आणि आम्हा मुलांचे वेगवेगळे खेळ घेतले जात. सेवाकेंद्रावर छान-छान गोष्टी, खेळ असा तो वर्ग असे. इतर बहिणी या गोष्टी आम्हाला शिकवत आणि शेवटी दादीजींशी भेट होई. आमचा वर्ग सेवाकेंद्राच्या बाजूला असलेल्या बागेत चाले. कधी कधी आम्हाला दुपारचे बारा वाजून गेल्याचे कळतही नसे, इतके आम्ही रम्य जात असू. मग दादीजी पटकन सेवाकेंद्रावर जाऊन आमच्यासाठी काहीतरी खाऊ बनवून आणत. ज्यांच्या बागेत आमचा वर्ग चाले, त्या घरची गृहीणी दादीजींकडे राजयोग शिकायला येत असे. सेवाकेंद्राची आर्थिक स्थिती अगदीच साधारण होती; त्यातल्या त्यात आपल्या जेवणाच्या पदार्थातूनच काहीतरी आमच्यासाठी खाऊ बनवून दादीजी आम्हाला देत याची आम्हाला कल्पनाही नसे. ते कळण्याचं आमचं वयही नव्हतं म्हणा!

विशाल हृदयाच्या दादीजी – कुणालाही भेटाना दादीजी म्हणत, 'यज्ञप्रसाद (टोली), वरदानाचे कार्ड, एखादे पुस्तक, फळ, भेटवस्तू द्या.' भरभरून देण्याकडे त्यांचा कल

असे. आर्थिकदृष्ट्या सेवाकेंद्र संपन्न नसताना देखील त्यांचा हात देवतेप्रमाण देणाराच होता. स्वतःसाठी कधी राखून ठेवावं, हा विचार त्यांना कधी शिवला नाही. कायम दातृत्वाचीच कास धरली. ज्ञानमुरलीच्या सोबत, दादीजींचा क्लासही आम्हाला लंडनला गेल्यावर मिळत असे. दर सोमवारी टपाल येई, त्यात दादीजींचे प्रेमळपत्रही येत असे. सुरुवातीला त्या स्वतः लिहीत, नंतर इंद्राबेन ज्ञानमार्गात आल्यावर त्या दादीजींना पत्रलेखनात सहकार्य करीत. त्यांच लिखाणही सुंदर असे. सिंधी भाषेत लिहीत असत. पत्रातला पाऊन भाग त्यांच्या क्लासने भरलेला असे आणि उरलेल्या भागात 'याद-प्यार' म्हणजे ओतप्रोत भरलेले प्रेम असे. दरवर्षी जुलै-ऑगस्टमध्ये शाळेला सुट्टी लागली की, आम्ही लंडनहून पुण्यात येत असू. दादीजी आम्हाला राखी बांधत असत. 'ही लहान मुलं राखीपौर्णिमेचे आध्यात्मिक महत्त्व काय जाणणार' असा भाव त्यांचा कधीच नसे. त्याबाबतीत आम्हाला लहान न समजता त्या प्रेमळ संगोपन देत असत.

साकार बाबांना मी सर्वप्रथम दिल्ली राजौरी गार्डनमध्ये भेटले. त्यानंतर १९६६ मध्ये प्रथम आबूला गेले. त्या दरम्यान दादीजी अहमदाबादमध्ये होत्या. आम्ही पुणे-मुंबई-अहमदाबाद-आबू असा प्रवास करताना अहमदाबादला त्यांना भेटलो आणि कळलं की, त्यांना अर्धांगवाताचा त्रास होतोय. त्यांची डावी बाजू अर्धांगवायानून बाधित झाली होती. तरीपण बाबांची आज्ञा म्हणून त्या आमच्या सोबत आबूला आल्या. कुटुंबातले आम्ही चार-पाच सदस्य आणि इतर वीसेकजण इतकेच मधुबनमध्ये होतो. आमची लौकिक आई 'रजनीबेन' यांचा बाबांशी घिनिष्ठ संबंध जुळला होता; पण आमचा संबंध जुळवण्यात

दार्दींचा फार मोठा हातभार लागला. त्यांना मनोमन वाटे, यांना बाबांच्या सानिध्याचा जास्तीत जास्त लाभ मिळावा. माझी नाडी अचूक हेरली – त्यानंतर मी १९६८ साली पुन्हा भारतात आले आणि माझ्या मनांत हे ईश्वरी ज्ञान ऐकाव असं फार येई. दादीजी आणि ब्रह्मावत्स परिवाराशी स्नेह संबंध होता; पण हे ज्ञान काय आहे, त्याची सखोल जाणीव मात्र नव्हती. पुण्यातल्या घरापासून सेवाकेंद्र फार दूर नव्हतं. मी तिथे पोहोचले, तेव्हा सकाळचे अकरा वाजले असावेत. एखाद्या योग्याचं लक्षण असतं, तो समोरच्या व्यक्तीच्या मनातलं जाणतो, त्याप्रमाणे दादीजींनी मला विचारलं, “तुला काही विचाराखचं आहे की मी काही बोलू?” मी म्हटले, “तुम्हीच सांगा काही.” त्या काळात आजच्या इतकं उच्छृंखल वातावरण झालं नव्हतं. आज तर सगळंच अति टोकाला जातंय. दादीजींनी माझी नाडी अचूक हेरली होती. त्या म्हणाल्या, “आजचे शिक्षण, प्रसार माध्यमे, मित्र परिवार यांच्या प्रभावामुळे मला काय मार्ग निवडायचा आहे हे बुद्धी ठरवू शकत नाही. गोंधळ उडतो.” माझ्या मनाची नेमकी स्थिती त्यांनी ताडली होती. पाश्चात्य संस्कृती वेगळी, भारतीय वेगळी आणि रजनीमाता (माझी लौकिक आई) अनुसरत असलेला ज्ञानमार्ग त्याहून निराळा. पाश्चात्य संस्कृती म्हणजे ‘यथा जीवेत् सुखं जीवेत्’ या सुभाषितप्रमाणे वागणारी मंडळी होय. नीती मर्यादांचे कुठलेही बंधन नाही अशी स्थिती १९६५ पासून प्रकर्षने तिकडे दिसू लागली होती. माझ्या आयुष्यात तीन पर्याय होते, कुठली जीवनशैली निवडायची ते मला ठरवायचे होते. बुद्धीवरचे प्रभाव काढून योग्य निर्णय कसा काय करावा? यासाठी काय करायचे” असे मी विचारल्यावर त्यांनी सांगितले, “राजयोग शिक.” त्यांच्याबरोबर सुंदरीदीदी राहत असत. त्या बाहेर गेल्या होत्या आणि दुपारी एक वाजता परत आल्या. दादींनी त्यांना माझा साप्ताहिक पाठ्यक्रम घ्यायला सांगितले. “आज संध्याकाळपासूनच पाठ्यक्रमाचा पहिला धडा गिरवायला घे” असं त्या म्हणाल्या. ‘मानवी मन किती चंचल असतं याची त्यांना पूर्ण कल्पना होती. माझं मन बदलायच्या आतच त्यांनी मला या सगळ्यात गुंतवलं.’

सहकार्याचं बीज रुजवलं – अशा प्रकारे एप्रिल-मे मी त्यांच्या सहवासात घालवले. मे महिन्यात दादी प्रकाशमणीजी आपल्या आध्यात्मिक प्रदर्शनानिमित्त

महाबळेश्वरला गेल्या होत्या. आठवडाभर तिथे प्रदर्शनाचा कार्यक्रम चालणार होता. मुंबई-पुण्यातून मिळून तीस चाळीस जणं त्यात सहभागी झाले होते. मोठा कार्यक्रम होऊ घातला होता. दादीजींनी मला सुचविले, तू जा तिकडे, तुलाही आनंद मिळेल, शिकायलाही मिळेल. माझ्यासोबत त्यांनी खाऊचे डबे भरभरून पाठवले आणि म्हणाल्या, “मुंबईकर मंडळी आपल्या परीने व्यवस्था करूनच निघतील; पण आपण पुणेकरांनीही त्यात हातभार लावायला नको का!” इतकं विशाल हृदय आणि दृष्टीकोन होता त्यांचा.

महाबळेश्वरच्या बोर्डिंग स्कूलमध्ये आमची व्यवस्था केली होती. व्यापक प्रमाणावर घडणाऱ्या सेवेचे दर्शन माझ्यासाठी मोठे प्रशिक्षणाच होते. तिथे एवढ्या लोकांसाठी खाऊची व्यवस्था अत्यावश्यकच होती. प्रदर्शनाचा कार्यक्रम आटपून मी पुण्यात परतले, तेव्हा समर्पित होण्याची इच्छा मी प्रदर्शित केली. मला सेंटरवर रहावंसं वाटू लागले होते. मी दार्दींना विचारल्यावर त्यांनी सुचवलं बाबांकडून सल्ला घे आणि कर. मी बाबांना इंग्रजीतून पत्र लिहिलं. बाबा इंग्रजी वाचत असत. बाबांचं उत्तर टेलिग्रामद्वारे आलं, ते अशा बाबतीत जरादेखील वेळ दवडत नसत. बाबांचा शिरस्ता होता, जे चांगले करायचंय ते आताच. उद्यावर नाही ढकलायचं. दुसऱ्या दिवशी बाबांची तार माझ्या हाती दादीजींनी ठेवली. बाबांनी लिहिलं होतं- जनक (दादीजी) येत आहे, तिच्यासोबत तू देखील ये. अशा महत्वाच्या गोष्टी समोरासपोर बसून करायच्या असतात. पत्राद्वारे असे निर्णय करायचे नसतात.

ईश्वरी सेवेत मी रुजू – जून १९६८ मध्ये मी बाबांना पर्णकुटीत भेटले. बाबा म्हणाले, “मी पहिल्यापासून जाणत होतो, तू आपलं जीवन ईश्वरी सेवेतच समर्पित करणार.” दादीजी म्हणाल्या, “मीही जाणलं होतं”. जितकं शक्य होईल तितकं मला बाबांच्या सहवासाचा लाभ मिळेल, याकडे दादींनी पूरेपूर लक्ष दिलं. मग बाबांनी मला मनमोहिनी दीदींसोबत सेवार्थ दौन्यावर पाठवलं आणि दीदींना सूचना केली, ‘हिला कुठेतरी सेवेत गुंतव.’ बाबांनी मला दोन सूचना केल्या होत्या, कुठेही असलीस तरी रजनीबेनला (लौकिक आईला) आणि दादीजींना पत्र लिहीत रहा. मी म्हटले, “हो! बाबा!” दादी पुण्यात, मी आग्नात; पण पत्र व्यवहार अखंडितपणे सुरु राहिला. (क्रमशः)

भावानुवाद : ब्र. कु. महेश, पनवेल

ब्रह्मावत्सांकरिता

लहानपण देगा देवा

ब्र.कु. दिलीप, बी. के. कॉलनी, आबू रोड

अनेकवेळा आपल्या कानी शब्द पडतात, लहान मुलांप्रमाणे निरागस राहता आले पाहिजे. लहान वयाची काही वैशिष्ट्यांचे असतात.

१) प्रत्येक गोष्टीत कुतूहल असते.

२) शिकण्याची तीव्र इच्छा असते.

३) अपयशाचे भय नसते.

४) शिकण्याच्या प्रक्रियेत पडले-धडपडले तरी त्याची लाज वाट नाही, विचार करू गेले तर यादी मोठी बनत जाईल.

लहान मुलांचे सर्वांत मोठे वैशिष्ट्य म्हणजे पूर्वग्रहदूषित नसणे. लौकिक जीवनात अनेक जण म्हणतात, लहान मुलांची ही वैशिष्ट्ये, मूळ जसजसं मोठे होत जात तशी लोप पावतात. असं का घडतं? अनेक प्रमुख कारणांपैकी एक प्रमुख कारण म्हणजे बाह्यदृष्टी अर्थात इतरांकडे पाहणे. इतरांकडे पाहणे म्हणजे बुद्धीद्वारे इतरांच्या वागण्या-बोलण्याचे निरीक्षण आणि अनुकरण करणे.

कुतूहलाच्या मागे शिकण्याचा भाव असावा; पण वय वाढताना इतरांच्या वैगुण्याकडे दृष्टी जाऊ लागते. शिकण्याच्या इच्छेचे रूप शिकवण्याच्या इच्छेत परिवर्तित होत जाते. लोक काय म्हणतील याचे चिंतन म्हणजे परदर्शनाचे फळ होय. यातूनच अपयशाचे भय जाणवू लागते. मी अमुक-तमुक आहे, पदाधिकारी आहे, इत्यादी गोष्टीच्या विचारातून खोटव्या प्रतिष्ठेच्या कल्पना मनात रुजू लागतात. वास्तविक पाहता माणसाला आपल्या अवगुणांची लाज वाटायला हवी; पण प्रयत्नांत चुका घडतात त्याची लाज वाटते. पूर्वग्रहदूषित बनण्यामागे अवगुणग्राही दृष्टी कारणीभूत असते. लहान मूळ गुणावगुणांच्या बाबतीत अनभिज्ञ असतात. त्यामुळे मुले पूर्वग्रहदूषित बनण्याचा प्रश्नच उद्भवत नाही.

ज्ञानमुरलीत बाबा अनेकवेळा सांगतात ‘बचपन के दिन भुला न देना’ याचा अर्थ बाळपणाचा निरागस स्वभाव

जागृत ठेवणे आहे. बालिश बनणे नव्हे. प्रत्येक ज्ञानबिंदूबाबत कुतूहल बाळगणे म्हणजे लहानपण जपणे व जगणे. नुसते जाणण्याचे कुतूहल नव्हे, परंतु मुळाशी जाऊन अनुभूती कशी घेता येईल हे कुतूहल असणे. Student life is the best या ब्रीदवाक्याचे तंतोतंत पालन करणे हेच बालपण आहे. बाबांच्या ज्ञानाचे अनुभूतीत रूपांतर करणे म्हणजेच शिकण्याची तीव्र इच्छा होय. स्वतःच्या बाबतीत असलेल्या चुकीच्या कल्पना बाजूला सारल्या तर प्रयत्नांत येणाऱ्या अपयशाचे भय किंवा लाज कधीही वाटणार नाही.

पूर्वग्रह टाळणे हे सोपे नव्हे. आपल्याला स्वतःच्या बुद्धीचा अहंकार आला तर आपण स्वतःला हुशार, बुद्धीवान समजू लागतो. या पार्श्वभूमीवर इतरांच्या कमतरता किंवा अवगुण दिसू लागतात. अलीकडच्या मैनेजमेंटच्या भाषेत लोकं म्हणतात, We have fact finding view and not fault finding; पण मनांत मात्र अवगुणग्राही दृष्टी असते. प्रत्येकांत गुण पाहण्याची दृष्टी किंवा अभ्यास जोपासला तर पूर्वग्रहासून मुक्तता होऊ शकते. नवीन पूर्वग्रह तयार होऊ न देण्यासाठी या अभ्यासाचा उपयोग होतो. पण आजपर्यंत असलेल्या पूर्वग्रहांचे काय? आपण इतरांच्या बाबतीत असलेले पूर्वग्रह शोधणे महत्वाचे आहे. त्यानंतर ते समाप्त करण्याचा विधी बाबांनी सांगितला आहे- हे विश्वरूपी बृहत् नाट्य आहे. या नाटकांत प्रत्येकाची स्वतंत्र भूमिका आहे यावर दृढ विश्वास असणे आवश्यक आहे. दुसरा सुंदर विधी आहे - या विश्वातील प्रत्येक मनुष्यात्मा आत्मिक नात्याने भावांडे आहेत. आपण भाऊ-भाऊ आहोत. हा गाढ विश्वास हवा. जिथे आपलेण मनांत आहे तिथे सामावून घेण्याची प्रवृत्ती दृढ होते. ‘हे विश्वचि माझे घर, ऐसी जयाचि मती स्थिर’ हे अभ्यासातून आचरणात आणण्याची गरज आहे.

लहानपणी देह लवचीक असतो. तसेच मोठे झाल्यावर (पृष्ठ क्र. १४ वर)

दुसऱ्याला बरं वाटावं म्हणून ...

ब्र.कु. पुष्पा, नाशिक

अनेकदा आपण दुसऱ्याचं कौतुक उघडपणे करतो किंवा परोक्षपणे करतो. पण कौतुक करताना मी किती मनापासून करते? हा लाखमोलाचा प्रश्न आहे. मनांत भाव काही वेगळाच आहे; पण सभा शिष्टाचार म्हणून किंवा त्या व्यक्तीस दुखावण्याची इच्छा नाही म्हणून मी चांगले बोलते, असे तर नाही ना? हे आत्म परीक्षण ज्याने-त्याने करायचे आहे. याचा अर्थ एखाद्याची वैगुण्ये सडेतोडपणे मांडावी असा नव्हे. ‘सत्यं ब्रूयात् प्रियं ब्रूयात्’... म्हणजे सत्य बोलावे; पण प्रिय बोलावे. जे प्रिय नाही; पण सत्य आहे ते मृदुभावाने मांडावे. त्याचबरोबर जे प्रिय आहे; पण सत्य नाही (अनृत) ते कधीही बोलू नये असे आपली भारतीय संस्कृती सांगते.

दुसऱ्यांचे कौतुक तोंडदेखलं म्हणून आपण करत असू तर एक गोष्ट कायम लक्षात ठेवायला हवी. शब्दांपेक्षा भाव भावना अधिक वेगाने आणि प्रभावीपणाने दुसऱ्यापर्यंत पोहोचतात. भावना, आनंद इत्यादी गोष्टी अमृत किंवा अभौतिक आहेत; पण त्यांच्या तरंग लहरी लगेच जाऊन पोहोचतात. याकरिता आपले विचार आणि शब्द यांत सुसंवाद हवा म्हणजेच जे चांगले विचार आपण करतो, तेच वाणीद्वारे प्रकट करावेत. अन्यथा आपल्या आत असलेला विसंवाद, बाहेरच्या जगांत आपल्या कार्य-व्यवहारात, नाते-संबंधात विसंवाद घडवतो. आपले खटके उडतात तेव्हा आपण म्हणतो, माझा भाव असा नव्हता; पण दुसऱ्याने विपरीत अर्थ लावला. खरं तर इतरांचे आपल्याशी असलेले वागणे म्हणजे आपल्या आत असलेल्या गोष्टींचे

प्रतिबिंबिच असते. मनांत सुसंवाद असेल तर बाह्यजगांत सुसंवाद घडेल.

सखोलपणे विचार करून पाहिलं, तर वाटतं कार्य व्यवहारात मान-अपमान, समज-गैरसमज अशी आंदोलने चालतात, त्यांचं कारण आतमध्ये असलेला विसंवादच असतो. जसं गायनामध्ये गायिकेचा सूर, साथ संगत करणाऱ्या वाद्यांचा सूर-ताल यांचा मेळ (सुसंवाद) जुळून यावा लागतो. नाहीतर ते गायन कानाला आणि मनाला आनंद देण्याएवजी त्रासदायकच वाटते.

मनांतील सुसंवाद साधायचा कसा? हाच तर यक्षप्रश्न आहे. हे साधणे म्हणजेच अध्यात्म आहे. मी कोण? ‘कोऽहम्’ याचं उत्तर - मी एक चैतन्य आत्मा आहे. आत्मातच मन-बुद्धी-संस्कार आहेत. याचा यथार्थ बोध म्हणजेच आपल्या अस्तित्वाचा खरा बोध होय. एकदा हे उमगले की, इतरांकडे पाहण्याची दृष्टीही बदलते. आपोआपच एका अभूतपूर्व शांततेचा झरा आत मुरू होतो. प्रत्येक मनुष्यात्मा मूळ स्वरूपात शुद्ध, शांत, स्नेही आहे ही फक्त शाब्दिक गोष्ट राहत नाही, तर अनुभूतीच्या पातळीवर येऊ लागते. हेच आपले मूळ रूप आहे, हा अनुभव वाढविणे म्हणजेच राजयोग आहे, हेच अध्यात्म आहे. याद्वारे सुख-शांतीची कामना/ तृष्णा, परिवर्तीत होऊ लागते. मी स्वतः आनंदस्वरूप आहे या जाणिवेत त्याचे रूपांतर होते. ती खरी ‘आनंदाचे डोही आनंद तरंग’ अवस्था होय, मग दुसऱ्याला बरं वाटावं म्हणून नव्हे, तर मनापासून इतरांसाठी चांगले विचार आणि बोल निघू शकतात.

***

स्मरणांजली

ब्र.कु. जगन्नाथ दीक्षित, पुणे यांनी २६ नोव्हेंबर २०२१ रोजी नश्वर देहाचा त्याग केला.
भ्राता जगदीश यांनी अमृतकुंभसाठी विपुल लेखन केले. त्यांना अमृतकुंभतर्फे स्मरणांजली.

दादी हृदयमोहिनी - अंतर्मुखी आणि नम्र होत्या

ब्र.कृ. डॉ. प्रताप, ग्लोबल हॉस्पिटल, मा. आबू

एकदा दादी हृदयमोहिनी रुग्णायलात आल्या होत्या. तेव्हा सर्व भावांनी मिळून एक गाण गायलं, 'दादी तुमच्या डोळयांमध्ये बाबा दिसतात.' आपणा सर्वांना आत्मिक दृष्टीने भरपूर केले आणि सम्पन्नतेचा अनुभव करवला - ही दादींचीच कमाल होती.

दादीजी अतिशय निश्चिन्त आणि चिन्तामुक्त होत्या.

दादी नेहमीच स्मृतिस्वरूप असत - 'मी ईश्वराचा रथ आहे' दादी खूपच साध्या आणि निष्पाप होत्या, त्याचा आधार पवित्रता होता. त्या बाबांवर संपूर्ण समर्पित होऊन गेल्या होत्या. ज्याप्रमाणे बाबा त्यांना घडवत होते, तशा त्या घडत गेल्या. दादींचा दृष्टिकोन सदा विशाल असे. १९८८ साली दादींना कर्करोग झाला, तेव्हा डॉक्टरांनी सांगितले होते की, दादी दीड-दोन वर्षच जिवंत राहतील. जेव्हा दादींना हे सांगण्यात आले, तेव्हा त्या म्हणाल्या, 'मी तर उद्याही देह ठेवायला तयार आहे' दादीजी पूर्णपणे चिन्तामुक्त, निश्चिन्त होत्या. दादींचे अधिकारपद भले उच्च होते, तरीही त्यांनी स्व पुरुषार्थावर पूर्ण लक्ष दिले.

आपण तर दादी आणि अव्यक्त बापदादांमध्ये फरकही करू शकत नव्हतो. दादींकडे भेटायला म्हणून गेले तरी तिथेही (त्यांच्या खोलीत) बाबांचीच अनुभूती येत असे. त्यांचा हा आंतरिक पुरुषार्थ बघण्यासारखा होता. खूप वर्षांपासूनचा पुरुषार्थ आपण सर्वांनी पाहिला.

सर्व काही बाबांना समर्पित

दादी खूपच अंतर्मुखी आणि नम्र होत्या. कधी कधी दादी आमच्या जवळून चालत जात असत, तरीही आम्हाला ते कळायचे नाही. दादींनी आपले तन-मन ईश्वराला अर्पण केले. त्यासाठी त्यांना किती मेहनत करावी लागली असेल! बाबा रात्र रात्र बसून (दादींच्याद्वारे) भेटत असत, परंतु दादींनी कधीही कुठलाच प्रश्न विचारला नाही. समर्पित

म्हणजे समर्पित. एकाच अवस्थेत इतका वेळ कोण बसू शकेल सांगा बरं? दादींनी स्वतःचे तन-मन-शक्ती बाबांना समर्पित केले, शारीरिक व्याधींची पर्वा केली नाही. ह्याच एका कारणामुळे सर्वांचेच दादींवर अती प्रेम होते. डॉ. अशोक मेहता सांगतात, 'जेव्हा ते ज्ञानमार्गस्थ नव्हते आणि दादींची पहिल्यांदाच शस्त्रक्रिया केली, त्यावेळी जेव्हा जेव्हा ते दादींच्या खोलीत भेटायला, तपासायला जाई, तेव्हा दादींच विचारायच्या 'तुम्ही कसे आहात? बरे आहात ना!' आणि त्यानंतर यज्ञप्रसाद (टोली) देत.'

एकाच वाक्यात सगळं सार

मी कधी-कधी विचार करायचो रुग्णालयाची सेवा सोडून आता ईश्वरी सेवेतच लागूया, तर दादी म्हणायच्या, 'तुम्ही करू शकता ना? आधी सर्वांना स्वतःसारखे बनवा, जेव्हा तुम्ही अशी सेवा कराल तेव्हाच तुम्हाला परवानगी मिळेल.' दादींच्या ह्या एकाच वाक्यात सगळं सार सामावलेलं होतं. एकदा तर साकार बाबांना (ब्रह्माबाबा) मी पत्र लिहिले होते. 'बाबा मला शिकायचे आहे.' तेव्हा बाबांनी एकाच वाक्यात उत्तर दिले, 'हवं तेवढं शिक, पण बाबांचे नाव राख.' दादींच्याही एकाच वाक्यात सर्व सार सामावलेले असे. आम्ही लोक कधी दादींबरोबर रुग्णालयाच्या (ट्रस्ट) विश्वस्त मंडळाच्या सभा घेत असू किंवा काही समस्या यायच्या, त्यावेळी दादी हेच म्हणायच्या, 'तुम्ही सर्वजण मिळून एकमताने ठरवा!' एकदा गोपाळभाईंनी सांगितले, एकदा एकाच वेळी दोन कार्यक्रम होते. दोन्ही ठिकाणी दादींना निमंत्रण देत होते, तर दादी म्हणाल्या, 'तुम्ही लोकच आपसात ठरवा, दादी कसे ठरवणार की, मला इकडे जायचे आहे!'

दादींकडून शीतलतेची अनुभूती येत असे.

दादींच्या अंत्यसंस्काराच्या दिवशी गोपाळभाई सांगत

होते की, दादी जशा काही बर्फाचा डोंगरच होत्या. दार्दीकडून थंडाव्याची आणि निर्सकंल्प अवस्थेची अनुभूती येत असे. जसे स्वच्छतेला स्वच्छता आकर्षित करते, पाविश्राला पावित्र त्याप्रमाणे दार्दीनाही देवदूत (फरिश्टे) खूपच आवडायचे. मी कधी कधी दार्दीच्या खोलीत जाई, तेव्हा बघायचो, तिथे देवदूतांची चित्रे लावलेली आहेत. बाबा म्हणतात, ‘व्यर्थ संकल्प नसावे. जे कार्य-व्यवहारात लावू शकू. तेच विचार चालावे.’ दादी तर ह्या गोष्टीचं जणू स्वरूपच होत्या. कधीच कोणतेही संकल्प विकल्पच करत नसत, स्थितप्रज्ञ होऊन रहायच्या.

वैगुण्यापासून मुक्त करायच्या

कधी कुणी बहीण येऊन सांगायची, दादी हा भाई खूपच राग राग करत असतो. त्यावर दादी म्हणायच्या, ‘हा देखील त्याचा गुणच आहे ना! दादी कधीच अवगुण शब्द वापरायच्या नाही आणि दार्दीनी कधी कुणाला समजवायचा प्रयत्नही केला नाही. कधीच कुणाच्या कमतरतेवर लक्ष नाही दिल, पण बाबांच्या गोष्टी ऐकवून त्या वैगुण्यापासून सर्वाना मुक्त करीत असत- दार्दीमध्ये हा फार छान गुण होता.

दादी बाबांशी बुद्धीद्वारे संलग्न असायच्या.

दादी जणू काही बाबांमध्ये सामावलेल्या असायच्या. त्यांची विचारधारा विशाल होती. त्यांच्या शेरीरात काय होतंय हे कळत नव्हत. त्यामुळे वारंवार चाचण्या होत होत्या. परंतु जेव्हा शारीरिक व्याधी वाढायच्या, तेव्हा दादी स्वतःला शेरीरापासून अलिस करायच्या. दार्दीनी अगदी पूर्णपणे स्वतःला बाबांवर समर्पण केले होते. दादी बाबांशी योगायुक्त राहायच्या.

दार्दीच्या खोलीत अतीव शांती

त्या रात्री मी दार्दीना भेटून आपल्या खोलीत गेलो. दुसऱ्या दिवशी ८.१५ (सकाळी) ला न्याहरी करायला बसलोच होतो, तेवढ्यात रुणालयातून फोन आला, ताबडतोब निघून या. मी पोहचलो तेव्हा दार्दीच्या खोलीत अतीव शांती होती. दार्दीच्या अव्यक्त होण्याची बातमी ऐकून मुंबईतील कितीतरी भाऊ-बहिणी रुणालयात आले. सैफी रुणालयातील लोकांनी खूपच सहकार्य केले. त्यांनी दार्दीना रँयल सूट दिला होता. व्हेंटीलेटर, डायलिसिस, एंडोस्कोपी, कॉलोनोस्कोपी वरै सगळी व्यवस्था त्यांनी

केलेली होती. जसे काही दार्दींच्या प्रभावामुळे ते लोक सर्व काही आपोआप करत होते.

मास्टर बाबा

कोविडच्या वेळी डॉक्टर, दार्दींसाठी भाज्याही घेऊन येत असत. दार्दींविषवी त्यांची एवढी भावना असायची, दार्दींच्या धारणा स्वरूप जीवनामुळे. दादी आपल्या समोर एक उदाहरण ठेवून गेल्या; ‘वारसदार स्थिती, निर्मोही स्थितीचे’. जसे बाबा म्हणतात ना की, तुम्ही मास्टर आहात, तर दादी मास्टर बाबा बनल्या.

दृष्टीत जणू जादू

दादी खूपच कमी बोलायच्या परंतु त्यांच्या दृष्टीनेच वरदान मिळायचे. दादी खूपच नम्र होऊन बोलायच्या आणि सर्वाना आदर देत. दार्दीनी अनेक कठीण परिस्थितींना तोंड दिले; पण किती अतुट विश्वास होता, वैश्विक नाटकाच्या शाश्वततेवर!

त्रिकालदर्शी बना

एकदा दार्दीना कुणीतरी विचारले की अंतिम (शेवटच्या) स्थितीचा पुरुषार्थ काय आहे? तेव्हा दार्दीनी फक्त एका वाक्यात त्याचे उत्तर दिले, ‘‘त्रिकालदर्शी बना’’ जेव्हा आपण आदि-मध्य-अंत (भूत-वर्तमान-भविष्य) समजून कार्य करतो, तेव्हा आपल्याला भरपूरतेचा, संपन्नतेचा अनुभव होतो. पश्चाताप करावा लागत नाही. त्या नंतर कुणीतरी दार्दीना विचारले, “बाबांसमान कसे बनावे?” दार्दीनी म्हटले, “देह भानातून मुक्त रहा, तर बाबांसमान बनाल.”

साधारण कर्मात देखील अलौकिकता

सर्व दार्दींच्या साधारण कर्मातही एक प्रकारची अलौकिकता होती. ‘एक बाबा, दुसरे कुणीही नाही’ हीच भावना आम्ही सर्व दार्दींमध्ये बघितली. दार्दीना बाहेरच्या दुनियेत कोणतेही स्वारस्य नव्हते. त्यांचा बाबांवर अतुट विश्वास होता. आपल्या समोर ह्या (दादी) आदर्श आहेत. आपण जर त्यांच्या मार्गपथावर चाललो, तर आपली संपन्न अवस्था होण्यास मदतच मिळेले. दार्दींच्या जीवनातून छोट्या छोट्या गोष्टी शिकायला मिळतात. जे बाबांनी सांगितले ते करायचे हेच दार्दींच्या जीवनाचे उद्दीष्ट होते.

योग कसा वाढवावा?

दार्दीनी एकदा क्लास केला तेव्हा असे म्हटले की,

(पृष्ठ क्र. १६ वर)

पत्रास कारण की...

ब्र.कु. छाया, मुलुंड (पूर्व)

‘सखा मानावा भगवंत’ असे संतांनी सांगून ठेवले आहे. अर्जुनाचे कौतुक ईश्वराशी असणाऱ्या त्याच्या सख्यत्वामुळे अधिक भावते. याच पार्श्वभूमीवर परमापिता शिव परमात्म्याला उद्देशून लिहिलेले हे पत्र आहे.

हे मित्रा, खूप गहिवरून येतंय, आज तुला हे पत्र लिहिताना. तब्बल पाच हजार वर्षांचा काळ लोटला आपण भेटून.. हो ना? पाच हजार वर्षांचा काळ कसा गेला कळलंच नाही. किती काळ हा विरह... खरं सांग मित्रा, तू देखील द्वापर युगापासून मला भेटण्यास आतुर झाला होतास ना? द्वापरयुगाच्या पहिल्या जन्मापासून खूप खूप आठवण येत होती तुझी. परंतु काय करणार? सृष्टीरूपी नाटकाचा नियमच आहे. प्रत्येक गोष्ट सुनिश्चित वेळेवरच घडणार.. तुझ्या आणि माझ्या भेटीचा दिवसही निश्चित ठरला होता. त्या निश्चित वेळेनुसारच आपण भेटलो. सृष्टीरूपी नाटकाच्या नियमांमध्ये तूही बद्ध आहेस. तुझी सृष्टीवरती अवतरित होण्याची वेळही निश्चित आहे. त्या निश्चित वेळेवरच तू आम्हाला भेटण्यास येतोस. तुला देखील आमच्या वाचून करमत नसेल ना त्या परमधामात?

ज्या दिवशी तुझी प्रथम भेट झाली.. तो दिवस आजही आठवतो. हरवलेलं सर्वस्व पुन्हा प्राप्त झाल्यासारखं वाटलं. तुझ्यातच मला, माझ्ञ सर्वस्व मिळालं. हे जिवलग मित्रा, संगमयुगी जीवनात तूच माझा संसार आहेस. तुझी सोबत मिळाली आणि आयुष्य उजळून निघालं. माझ्या जीवनाचे सोने करणारा तू पारसनाथ आहेस. खरं सांगू... तुला शोधण्यासाठी कित्येक जन्म भटकत होते. कधी मंदिरात, कधी मशिदीत तर कधी गुरुद्वारात.. पण शेवटी माझ्या भटकंतीला फळ मिळाले... तू आलास, सोमनाथ बनून मला ज्ञानरूपी सोमरस पाजलास. ज्ञानाची संजीवनी मूळी उगळून पाजलीस, माझी अनेक जन्माची मरगळ दूर केलीस. मला पुन्हा ताजेतवाने केलेस. या कलियुगी असार

संसारात मनाने खूप खचले होते मी. ‘असारे खलु संसारे सारः शिवमंदिरं’ असं म्हणावंसं वाटतं. तू ज्ञानाचा प्रकाश देऊन मनाला शक्तिशाली बनवलंस.

हे मित्रा, जेव्हापासून तू माझ्या जीवनात पाऊल ठेवलंस, तेव्हापासून कशाचीच उणीच नाही. तुझे बोट पकडून जीवनसागर पार करण्याचा आनंद कोणत्याही युगात नाही येणार. माझ्या जीवनात आलास तो नावाडी बनून. माझ्या जीवनाची नाव आता तूच पैलतीराला लाव. मला संपूर्ण निश्चय आहे.. खरंच.. अवर्णनीय आहेत तुझ्या सोबतीचे हे क्षण.

तुझ्या सत्य संगतीत राहून निखळ आनंद मिळतो. कारण तू निःस्वार्थ स्नेही मित्र आहेस. आपल्या मैत्रीतले परमपवित्र शुद्ध नाते, त्याची सर कलियुगातील कोणत्याही नात्यांस येऊच शकत नाही. केवळ सर्मषणाशिवाय मी तुला काहीच देऊ शकले नाही. पण तू मात्र माझ्यासारख्या सुदाम्याला भरभरून दिलंस. पावलोपावली तुझ्या मदतीचा हात माझ्या मागे सतत असतो. प्रत्येक निसरळ्या वाटेवर तू मला साथ देतोस. शास्त्रांमध्ये तुझे वर्णन आहे... खुदा दोस्त किंवा सुदाम्याचा मित्र म्हणून. पण मी गौरवाने सांगते तो माझा परममित्र तू आहेस... तुझ्या सहवासातील प्रत्येक क्षण .. आनंदाचे डोही आनंद तरंग.. या अर्तीद्विय सुखाचा अनुभव करविणारे आहेत. हे दयाघन मित्रा, या कलियुगी मायेच्या काटेरी जंगलात घनघोर अज्ञान अंधकरात जिथे निःस्वार्थ प्रेमाचे सर्व दरवाजे बंद होते, अशा मायाची पाशातून मुक्त करण्यासाठी दिशाहीन मनाला, तेजोमय

प्रगतीच्या सर्व वाटा मोकळ्या केल्यास. खरचं, जीवनरूपी आकाश निरभ्र झाल्यासारखं वाटतंय. मित्रा, तुझ्याबरोबर आयुष्याचा प्रवास करताना खूप हलकं हलकं वाटतंय. जणू कित्येक जन्मांचे मणभर ओळे तू उचललेस आणि मला उत्साहाचे पंख देऊन 'उड' म्हणालास. खरंच पद्मपद्म भाग्यशाली आहे मी.. स्वतः परमेश्वर मित्र म्हणून मला लाभला. पुढे अनेक जन्म मला सोबत देशील ना? मला विश्वास आहे, पुढच्या अनेक जन्मातही तू अप्रत्यक्ष रूपात माझ्यासोबत राहशील. खूप खूप क्रण आहेत तुझे. पुढचे कित्येक जन्म घेऊनही मी तुझे क्रण फेडू शकत नाही. तुझ्यासाठी धन्यवादाचे सर्व शब्द अपूर्ण आहेत. तरीही कोटी कोटी धन्यवाद. मित्रा, अशीच सोबत राहू दे अनेक जन्म.

प्रिय मित्रा, तू माझ्या जीवनाचा अविभाज्य भाग आहेस. या कलियुगी दूषित संसारात तू माझ्याकरिता अलौकिक जीवनदान देणारा प्राणवायू आहेस. तुझ्या शिवाय या संगमयुगी जीवनाची व्याख्याच अपूर्ण. तुझे

(पृष्ठ क्र.९ वरुन)

तन आणि मनही लवचीक असणे आवश्यक आहे. ज्ञानमुरलीत बाबांनी अनेकवेळा उल्लेख केला आहे, लहानाहुनि लहान व्हा आणि गरजेनुसार अधिपती देखील बना. जेव्हा मत मांडायचे आहे तेव्हा मन-बुद्धीचा स्वामी बना आणि सर्वानुमते ठरलेल्या विचारानुसार कार्य करायचे तेव्हा आज्ञाधारक बालक बनून संघटनाचा घटक बना. हे आपल्या हातून घडण्यासाठी मनाचा लवचिकपणा आवश्यक आहे. जसं व्यायामाने शरीर लवचीक बनते तसे मनाचा व्यायाम अर्थात मन-बुद्धी क्षणांत परमधामात घेऊन जाणे आणि परत देहभानात येणे हा व्यायाम आहे. निराकारी आणि आकारी अवस्थेचा अभ्यास मनाला लवचिकपणा देण्यास हातभार लावतो. लवचीक मन आणि चंचल मन यात महत् अंतर आहे. चंचल मन पाचोळ्याप्रमाणे इतस्ततः भरकटते. ते स्वाधीन नसते. म्हणजे मनुष्य, मनाचा गुलाम असतो. उलटपक्षी लवचीक मन जिथे पाहिजे तिथे ज्यावेळेस हवं तेव्हा लावू शकणे.

सर्वोच्च सानिध्य, मला अमर्याद कर्तृत्वाची प्रेरणा देते. तुझ्या परम पवित्र स्मृतीने अंतरंगात उर्जेची एक विलक्षण लाट उसळते. माझ्या या अलौकिक जीवन यात्रेला सामर्थ्य देणारे तुझे सहस्र अदृश्य हात आहेत. माझ्या मनःस्थितीवर मायावी प्रहार जेव्हा होतात तेव्हा एखाद्या उत्तुंग शिखरासारखे मनोबल वाढवणारे तुझे अदृश्य शक्तिशाली हात आहेत. माझ्या उज्ज्वल भविष्यासाठी किती अविरत सेवा करतोस तू.

हळूहळू युग परिवर्तन होऊन तुझे हे महान सृष्टी परिवर्तनाचे कार्य पूर्ण होईल. परंतु या परिवर्तनाच्या काळाबोरोबरच हळूहळू तूही दूर जाशील. पण मला वचन दे... पुढच्या प्रत्येक जन्मात भेटशील ना? तुझी मी नेहमी अशीच आतुरतेने वाट पाहीन.

तुझी मैत्रीण,
एक ईश्वर सखी

***

मातेश्वरी जगदंबा यांनी आपल्या जीवनातून हा लवचिकपणा दाखवून दिला. एकदा कुणीतरी ममांना विचारले, 'दिवसभरात तुमचे संकल्प कशाप्रकारचे चालतात?' त्यावर त्यांनी दिलेले उत्तर गहन होते. त्या म्हणाल्या, 'माझ्या मनाची हिंमत नाही, माझ्या आज्ञेबाहेर जाण्याची. मी जर मनाला सांगितले, एका कोपन्यात बस तर ते चूप बसून राहील.' ही फक्त शाब्दिक हुक्मत नव्हती. जेव्हा त्यांना स्वतःच्या आजाराबाबत सूचना दिली, तेव्हा त्यांनी तटस्थपणे सूचनेचा कागद बाजूला ठेवला. बातमी त्यांना झालेल्या दुर्धर कर्करोगाची आणि जीवन समाप्तीविषयीची होती. पण त्यांच्या मनात जरासुद्धा चलबिचल झाली नाही. जणू कुणा तिन्हाईताची बातमी असावी.

अशा प्रकारे मनाचे लवचीक स्वरूप जोपासणे म्हणजेच ईश्वरी बालपण जपणे. 'बचपन के दिन भुला न देना' या गाण्याचा अर्थ अशा प्रकारे अंगी बाणवला तर 'लहानपण देगा देवा, मुंगी साखरेचा रवा' या ओळीचा प्रत्यय येऊ शकतो.

***

संकल्पपूर्ती

ब्र.कु. विद्या, पुणे

स्वातंत्र्याचे अमृत महोत्सवी वर्ष आपण साजरे करत आहोत. या पार्श्वभूमीवर “अमृत महोत्सवाकडून स्वर्णिम भारताकडे” हा प्रोजेक्ट प्रजापिता ब्रह्माकुमारी ईश्वरीय विद्यालय राबवत आहे. तसं बघितले तर आजच्या भारताचे, स्वर्णिम भारतात परीवर्तन व्हावे यासाठी गेली ८४ वर्षे येथे कार्य चालू आहे. या कार्याचे सूत्र आहे “स्वपरीवर्तनातून विश्वपरीवर्तनाकडे”. स्वातंत्र्य मिळाले तेव्हाचा भारत आणि आजचा भारत, खूपच प्रगती आहे. टेक्नॉलॉजी, नागरी व्यवस्था, आर्थिक सुबृत्ता, शैक्षणिक प्रगती, मेडीकल सायन्सची प्रगती, भारताचे जगामधले स्थान, न्युक्लीअर सायन्स मधली प्रगती हे सर्वच अभिमानास्पद आहे. परंतु व्यक्ती आणि यंत्रणा यावर खूप काम ब्रह्माकुमारीज करत आहे. व्यक्तींचे संकल्प, वृत्ती, दृष्टी, कृतीमध्ये परीवर्तन होऊन सकारात्मक होतील, देशहीत किंवा समाजहिताचा त्यामध्ये समावेश होईल तेव्हा यंत्रणाही बदलेल. यंत्रणा व्यक्तीद्वारे बनते. व्यक्ती परीवर्तनातूनच यंत्रणेत बदल होणं शक्य आहे. ब्रह्माकुमारीजच्या दिल्ली शाखेद्वारे हे काम खूप चांगल्या पद्धतीने चालू आहे. “आपणही दिल्लीत जाऊन हे कार्य करावे” असा माझा संकल्प होता.

२००५ सालची गोष्ट. जेव्हा आपला संकल्प आणि त्याप्रमाणे केलेले काम हे ईश्वरी कार्यात हातभार लावण्याच्या हेतूने केलेले असते, तेव्हा त्यामध्ये सर्व बाजूनी सहयोग मिळतो. त्या संकल्पामध्ये साफल्य असतेच हा अनुभव मला आला. तो असा- सुरुवातीला ‘स्वर्णिम भारत आणि विश्वपरिवर्तनाचे कार्य करण्यासाठी तू माझ्याकडून काम करवून घे’ हा माझा संकल्प. जेव्हा मी माझ्या शक्तीने काम करीन, त्या कामाचे फलित आणि तुझ्या शक्तीने तू माझ्याकडून करवून घेतलेले कार्य यात खूप फरक असतो.

तुझ्या शक्तीने अशक्य गोष्टीसुद्धा शक्य होऊ शकतात हा दृढ विश्वास.

मी मा. आबू येथील आमच्या मुख्यालयामध्ये गेले होते. समोरून दिल्लीच्या डायरेक्टर राजयोगिनी आशा दीदी येत होत्या. त्या मला म्हणाल्या, “मै फोटोज देखती हूँ, आप पुणे में अच्छी सेवा कर रहे हो.” त्यावर मी त्यांना म्हटलं, “आपसे तो सीखने जैसा बहोत है, मैं सीखना चाहूँगी” त्यावर लगेच च म्हणाल्या, “आप दिल्ली मे आओ, हम अभी संसद में, मिनिस्टर्स के पास जानेवाले हैं” मी लगेच च ‘हो’ म्हटलं. त्याप्रमाणे मला एक महिन्याने दिल्लीला जायचे होते. मा. आबूचे काम झाल्यावर पुण्याला आले. पुण्यात असतांना दिल्लीला जाईपर्यंत मी रोज योग करायची. “परमात्म्याची, शक्तीची किरणे उत्तर भारतावर पडत आहे. भारत, परमात्म शक्तीने प्रकाशित होत आहे.” हा विचार दृढ करत असे.

दिवसभर काम करताना आपल्या कौटुंबिक जबाबदाऱ्या पार पाडतांना मनातून असे संकल्प असायचे. ठरल्याप्रमाणे मी दिल्लीला पोहोचले. आशादीदीना भेटले. सर्वसाधारणपणे दिल्लीला ब्रह्माकुमारीचे लोक गुपने जातात. ज्ञान योगाचा अभ्यास करतात. त्या पार्श्वभूमीवर आशादीदीनी मला विचारलं, “तुम्हरे साथ कौन आया है?” मी म्हटलं “ईश्वरीय शक्ती है ना मेरे साथ” त्यांनी कौतुकाने माझ्याकडे बघितलं आणि हसल्या. मग त्यांनी मला एक पुस्तक दिलं. त्यामध्ये मंत्रांचे पते आणि फोन क्रमांक होते. त्या म्हणाल्या, “इससे मिनिस्टर्स की अपॉअंटमेंट फिक्स करना. आपल्याला ईश्वरी ज्ञान, ईश्वरी विचार त्यांच्यापर्यंत पोहोचवायचे आहेत.” मी म्हटलं, “ठीक आहे” आणि ते पुस्तक घेऊन मी काम करायला घेतले. तसं पाहाता दिल्लीत मी प्रथमच गेले होते. मला

तिथली काहीही माहिती नव्हती. तरीही मी म्हटलं ‘ठीक आहे’. त्यामुळे ते पुस्तक हातात घेऊन परत ईश्वरापुढे संकल्प केला ‘कोणाकोणाच्या अपॉइंटमेंट्स् घ्यायच्या ते पण तूच सांग.’’ आणि पुस्तक उघडून एक एक नाव वाचायला लागले. जिथे जिथे मला संकल्प यायचा तिथे मी खूण करायची. पृथ्वीराज चौहान, सुशीलकुमार शिंदे, प्रकाश जावडेकर, शिवराज पाटील अशी सर्व मराठी नावांवर खूण करत गेले व त्यांच्या सेक्रेटरींशी बोलून अपॉइंटमेंट घेऊ लागले व मला अपॉइंटमेंट्स् मिळू लागल्या. त्यावेळेला गृहमंत्री होते, शिवराज पाटील. त्यांची अपॉइंटमेंट मिळणं खूपच कठींग होतं. परत ईश्वरी शक्तीला स्मरून फोन केला. आपण दिल्लीला आहोत हा विचार करून हिंदीत बोलू लागले. त्यांचे सेक्रेटरींचा पलीकडून आवाज आला, ‘‘मैडम मराठीत बोलू’’ मी मराठीत बोलू लागले, फोन करण्याचे प्रयोजन सांगितले. ते म्हणाले, ‘‘मी देतो तुम्हाला अपॉइंटमेंट, पण माझा जरा एक प्रॉब्लेम सॉल्व्ह करता का?’’ त्यांना आपल्या मुलासाठी पुण्यात इंजिनीअरींगला प्रवेश घ्यायचा होता. त्यासाठी पुण्यातील परिस्थिती जाणून घ्यायची होती. योगायोगाने मी माझ्या मोठ्या मुलासाठी नुकताच इंजिनीअरींगला प्रवेश घेऊन, मग दिल्लीला गेले होते. त्यामुळे त्यांना सविस्तर सर्व माहिती सांगू शकले. ते खुश झाले. आम्हाला अपॉइंटमेंट दिली. ब्रह्माकुमारीजूऱ्या एका कार्यक्रमासाठी आम्हाला मैदान हवे होते, त्यांनी त्यासाठी आम्हाला सहमतीपण दिली. अशा रीतीने महत्वाचे काम सहज झाले. दुसऱ्या दिवशी आम्हा ब्रह्माकुमारी भगिनींचा चार-पाच जणांचा ग्रुप सर्व मंत्रांकडे गेलो. त्यांना ईश्वरी संदेश दिला, चर्चा केली. गृहमंत्रांकडे दिल्ली ओम शांती रिट्रीट सेंटरच्या डायरेक्टर आशादीदी, वरीष्ठ राजयोगी ब्रिजमोहनभाईजी देखील आले. काम सहज आणि चांगल्या पद्धतीने पार पडले.

(पृष्ठ क्र. १२ वरून)

चार पानांची मुरली जर आठवणीत राहत नसेल, तर सार, प्रश्न-उत्तर तरी आठवत असेल, तेही नाही आठवत, तर वरदान आठवा. वरदानही नाही, तर स्लोगन तरी आठवा आणि जर स्लोगनही आठवत नसेल तर बाबा तर आठवतात ना! मग एकदा कुणीतरी विचारले, ‘योग कसा वाढवावा? त्यावर दार्दीनी म्हटले, ‘आता जसे आपण दिवसातून तीन

खरी मजा, ईश्वरी कृपाप्रसाद तर मला तिसऱ्या दिवशी मिळाला. मला सांगण्यात आले, उद्या तुम्हाला आमच्या बरोबर यायचे आहे. विचारल्यावर मला कळले की, आपल्याला सकाळी पंतप्रधान मनमोहन सिंग आणि दुपारी राष्ट्रपती अब्दुल कलाम यांचेकडे जायचे आहे. त्यासाठी लागणाऱ्या सर्व औपचारिकता पूर्ण झाल्या होत्या.

पंतप्रधानांच्या निवासस्थानी जातांना मुख्य प्रवेशद्वारापासून त्यांच्या घरापर्यंत अर्धा तास बागेमधून चालत आम्ही गेलो. मग आमचे स्वागत झाले. तो अनुभव खूपच छान होता. त्यांच्याशी बोलतांना कमी वेळात मोजक्या; पण प्रभावी शब्दांनी आपण कसं व्यक्त व्हायचं हेही शिकले. दुपारी आम्ही राष्ट्रपती अब्दुल कलाम यांच्याकडे गेलो. राष्ट्रपती भवन आतून बघायला मिळालं. वाटलं भारताच्या राष्ट्रपतीचे (प्रथम नागरिक) निवासस्थान इतकं भव्य दिव्य आहे तर स्वर्णिम भारतातलं किती छान असेल. आमच्या गुपमध्ये प्रत्येकाने काय बोलायचे हे ठरलेले होते. अब्दुल कलाम यांना तिलक लावतांना मी म्हटलं ‘आपको आत्मस्मृती का तिलक लगा रही हूँ’ हे म्हणतांना त्यांच्याबद्दल मला असलेला आदर चेहन्यावरून प्रकट होत होता. त्यांच्या चेहन्यावरचं निरागस हास्य, डोळ्यात असणारी हुशारीची चमक जाणवली. त्यांनी हात जोडले होते. त्यावरून माता बहिर्णिंसाठी असणारा आदर, एक निरअहंकारी, आध्यात्मिक व्यक्तिमत्त्व अनुभवलं. भारताच्या विशेष सुपुत्राला आध्यात्मिक टिळा लावण्याचं भाग्य मी अनुभवत होते. त्यांच्याबरोबर ज्ञानचर्चा, ईश्वरी कार्याबद्दलची चर्चा झाली.

स्वतःचे श्रेष्ठ, कल्याणकारी संकल्प, त्यासाठी दृढतेने केलेले प्रयत्न, ईश्वरी शक्तीपुढे केलेले स्वतःचे समर्पण, त्याला मिळालेली ईश्वरी सोबत यामुळे संकल्प सफल झाला. संकल्पपूर्ती झाली.

***

वेळा जेवतो किंवा चहा-पाणी घेतो, ट्रॅफिक कंट्रोल होते, त्यावेळी बाबांची आठवण राहिली, तर खूप काही जमा होत राहील.’ अशा सोप्या शब्दांत दादी सांगायच्या.

बाबा आणि सर्व मोठी मंडळी आपल्या बरोबर आहेत. फक्त बुद्धिरूपी तार सुस्पष्ट असावी, तरच आपण ईश्वरी प्रेरणा समजू शकू.

***

कर्माच्या देवी-अन्नपूर्णा माता : भोली दादीजी !

ब्र.कु. हेमंत, शांतिवन

प्रकाशमणी दादीच्या गैर हजेरीत पहिल्यांदाच अव्यक्त बापदादांचं अवतरण झालं. १५ फेब्रुवारी २००७ रोजी यज्ञ इतिहासातली पहिलीच ती महाशिवरात्र होती, दादी मुंबईत स्वास्थ्य लाभ घेत होत्या. मुरली नंतर मोहिनी दीर्दीनी, दादीर्जीचा संदेश दिल्यावर बापदादा म्हणाले, ‘दादींची स्वतःची अंतिम स्थिती, भविष्य व भक्तीची स्थिती बनत आहे. दादी देहात असूनही मुक्त आहेत, त्यांची अंतिम स्थिती आहे-अष्ट देवता म्हणून प्रसिद्ध होणे व भक्तीत इष्ट देव बनणे,’ असंच बापदादा एकदा वदले ‘प्रकाशमणी दादी तर सहनशीलतेच्या देवी आहेत’, नंतर जानकी दादींनी भोली दादीच्या देहत्यागाचा संदेश दिल्यावर बापदादा म्हणाले, ‘भोली दादींवर सर्वांचे खूपच आंतरिक प्रेम होतं, कारण तब्बेत कशीही असली तरीही, ब्रह्माबाबांनी स्वयंपाक घरात नियुक्त केल्यावर शेवट पर्यंत भोली दादींनी मुदपाकघर सोडले नाही. भोली दादी कर्मणासेवेच्या विशेष देवी होत्या!’

खंच, भोली दादींसारखं १८ ते २० तास अथक होऊन ‘कर्मद्वारे सुख देणारी कर्माची देवी’ बनणे तसे कठीणच! संगमयुगात पुरुषार्थद्वारे सहनशीलतेची देवी हे बिरुद प्राप्त करणारे इतर असू शकतात. अनेक आत्में अष्ट सो इष्ट असतील; पण ईश्वराद्वारे ‘कर्माची देवी’ ही परमात्म पदवी प्राप्त करणाऱ्या ‘भोली दादी’ एकमेवाद्वितीय प्रभुरुत्न होत्या. त्यांचा महिमा फक्त दीदी-दादी व ब्रह्मावत्सच करत नसत, तर सारं जग ज्याचं कीर्तन करत, तो भोलानाथ, लाडक्या भोलीदादींचे भरभरून कौतुक करत असे. सदैव प्रसन्न राहून सर्वांना प्रसन्नतेचा प्रसाद देणाऱ्या दादींचे कौतुक करताना, ५ डिसेंबर १९८९ रोजी अव्यक्त बापदादा म्हणाले, ‘भोली दादींनी कधी भाषण केलं नाही, आजीवन स्वयंपाकघर सांभाळले व वैशिष्ट्य कार्यात लावून दादी विशेष बनल्या, म्हणूनच मधुबनच्या वर्णनाचे वेळी महारथीच्या मालिकेत विशेष रूपाने भोली दादींचे नाव

अग्रस्थानी घेतात. विशेष आत्म्यांमधे दादींचे आवर्जून उदाहरण देतात व दादींसोबत भोलीदादींच्या गुणांचे गायन खासरूपाने करतात’

भोली दादींचा जन्म कराचीत झाला व आई-बडिलांनी गुणाला साजेलसं नाव दिलं ‘देवी!‘ नावाप्रमाणेच दादी देवी गुणांनी सजलेल्या साक्षात् मूर्तिमंत ‘देवीच’ होत्या. दादींचे निरागस भोळंपण पाहून ब्रह्माबाबा प्रेमाने ‘भोली’ म्हणत, तर शिवपित्याने दादींना दिलेलं नाव होत ‘इन्द्रुष्णा!‘ दादी अवध्या १३ वर्षांच्या असताना, ओममंडळीविषयी समाजात खूपच चर्चा होत होती. कुणी त्यास शांतीचे स्थान म्हणे तर कुणी ‘घर बिघडविणारी मंडळी’ ह्या नावाने दुष्प्रचार करी. बालपणीच दादींचे लग्न धन्याद्य कुटुंबांत ‘हिरानंद थदानी‘ सोबत झालं. हुंडा न मिळाल्याने सासरचे लोक दादींचा छळ करत, खूप राबवून घेत. वर्षभरातच अशांती विकोपाला गेली, त्यामुळे दादी, शांतीच्या शोधात लक्ष्मी-नारायणाच्या मंदिरात जाऊ लागल्या. तिथे दादींना चुलत बहीण भेटली. तिने दादींची करुण कथा ऐकून ओममंडळी विषयी सांगितलं. तिथे ओमराधेचं सुरेल भजन ऐकून मन शांत होतं. तेव्हा भोलीदादी मम्मांचे भजन ऐकायला ओममंडळीत गेल्या. ‘मैने ओममंडली में क्या देखा?’ हे ओमराधेनी गायलेलं भजन ऐकून दादी शांतीच्या अथांग सागरात बुडल्या व मनात वैराग्य निर्माण झालं. तिथे त्यांना ध्यानी दादींनी योगभ्यासही करविला. तेव्हा गहन अनुभूतीने तृप्त झाल्यावर, पूर्ण आयुष्य ओममंडळीतच घालवायचे, असा ठाम निश्चय भोली दादींनी केला.

दादींच्या ईश्वरी आकर्षणाची चाहूल लागताच, नातेवाईक त्यांना वाक् बाणांनी घायाळ करू लागले. ब्रह्माबाबांच्या चारित्र्यावरही कलंक लावू लागले. सासरचे बंधन वाढू लागले, सुख-सुविधांचे आमिषही दाखवू लागले. पण दादी तर प्रभु-प्रेमात रंगल्या होत्या. हे पाहून

नातेवाईक त्यांना कराचीहून हैद्राबादला घेऊन गेले. परंतु बाबांना भेटण्याकरिता दादी कासावीस होत. एकदा घरातले सर्व मंदिरात गेले असताना दादींनी माहेरी जाऊन आई-वडिलांना व्यथा सांगितली. दादींची दुःखद दशा पाहून आईचे डोळे भरून आले व दादींना धीर देत, दुसऱ्यांदा सासरी न पाठविण्याचं आईने आश्वासन दिल. परंतु त्याचवेळी सासू, पांच मातांना घेऊन आली व चांगली वागणूक देण्याचं वचन देऊन, आईला विनवण्या करून दादींना परत घेऊन गेली. परंतु दादींचे मन फार काळ सासरी लागलं नाही. त्या कायमस्वरूपी परत आल्या. हैद्राबादहून दादी बाबांना खूप प्रेमाने पत्र लिहीत, ‘बाबा, तुम्ही जर मला आश्रय दिला नाही तर, मी पाण्याविना माशांसारखी तळमळून देह त्यागेन.’ तेव्हा बाबांचे धैर्य व सांत्वनयुक्त पत्र येई व तेच दादींचा आधारसंभ बने.

एकदा रात्री १२ वाजता आई-वडिलांसोबत गाडीत बसून दादी बाबांकडे आल्या व रडत-रडत बाबांना म्हणाल्या, ‘बाबा मी आता कुठे जाऊ, तुम्हीच माझे रक्षण करा,’ दादींचा हा आलाप ऐकून दया सागराचा कंठ करूणे दाटून आला. बाबांच्या नेत्रातून दोन प्रेमाचे मोती टपकले, त्यात दादींना आपले भविष्याचे चित्र दिसले. बाबांनी दादींसाठी एक वेगळे घर घेतले, त्यात त्या मातपित्यासोबत राहू लागल्या. दादी रोज शिवणकाम शिकण्यासाठी व मुरली ऐकण्यासाठी नित्य नियमाने ओममंडळीत जाऊ लागल्या. त्याच्या हृदय वाटिकेत आनंदाच्या कळ्या उमलू लागल्या. दादींना एक लहान मुलगी होती ‘मीरा’. मात्र दादींच्या कर्माचं खातं अजून संपलेलं नव्हतं. एके दिवशी पती सकाळी ४ वाजता चार व्यक्तींना घेऊन घरात घुसला. दादींच्या कुशीत असलेल्या मीराला दूर लोटलं व दादींच्या आई-वडिलांनाही खूप मारहाण केली. पतीने जिन्याच्या ८० पायऱ्यांवरून खेचत-खेचत दादींना खाली आणले व कारमध्ये बसवून घरी घेऊन गेला. दादींचे कपडे फाटले, डोक्यातून रक्त ही वाहू लागलं. दादी ‘बाबा, बाबा’ म्हणून टाहो फोडत होत्या. ह्या प्रकारात सकाळचे सहा वाजले.

पतीने घरी गेल्यावर दादींना खूप प्रलोभने दिली. इकडे माहेरी दादींच्या आईने पोलिसांकडे जाऊन तक्रार नोंदवली. सकाळी १० वाजता सुभेदार आला व सर्व तपासणी केल्यावर, दादींना टांग्यात बसवून कोर्टीत घेऊन गेला, तिथे दादींची सविस्तर विचारपूस केल्यावर पतीवर केस झाली. त्यावर पतीने उलट-सुलट गोष्टी सांगितल्या. कोर्टीत तीन

वर्ष खटला चालला. त्यावेळी दादींना अनुभव होत असे शिविपिता त्यांच्या मुखातून अशा काही गोष्टी वदवून घेतोय, ज्यांच साधं (सामान्य) ज्ञानही दादींना नव्हत. अखेर सत्याचा विजय झाला! दादींच्या बाजूने निकाल लागला, जीवनातून दुःखाचे ढग विखुरले व पुन्हा सुख-शांतीचा सूर्योदय झाला. दादींना बाबांचे अगाध प्रेम व त्यांच्या मस्तकावरील तेज खूपच आकर्षित करत असे. परमात्म्यांपाशी राहायचं, कानांनी ईश्वराचे मधुर बोल ऐकायचं व स्व-लोचनांनी भगवंताचे चरित्र न्याहाळायचं अहो सौभाग्य लाभलं! याचं दादींना अपार कौतुक व शुद्ध कैफ होता

दादींच्या आग्रहामुळे बाबा रोज दोनदा स्वयंपाकघरात फेरी मारत. मोठ्या ममतेने दादींची पाठ थोपटत, तेव्हा दादींचा सर्व थकवा निघून जाई. बाबा रोज बहुमूल्य बोल बोलत, ‘मुली, खूप छान सेवा करतेस’ तर कधी बाबा ‘बच्ची, अमर भव’ हे वरदान देत. दादीं खूप कमी झोपत, म्हणून बाबा म्हणत, ‘बच्ची, तू तर अखंड ज्योत आहेस!’ कधी बाबा म्हणत, ‘मुली, तू अथक व आॅलराउण्डर आहेस!’ बाबा नेहमी दादींना म्हणत, ‘बच्ची, तुला कधीही मदतीची गरज भासली तर, माझ्याकडे येत जा, मी झोपलो असलो तरी उठव!’ एकदा रात्री अर्ध दूध नासलं-दादींनी हे बाबांना सांगितलं, बाबांनी स्वतः येऊन एक-एक वाटी दूध दिलं. हे ऐकून अर्धवट झोपलेले इतरही उठले व बाबांच्या हातून दूध प्यायले. सर्वाना दूध पुरून उरलं व दुसऱ्या दिवसाच दहीही बनलं. बाबा प्रत्येक समस्येचे शीघ्र समाधान करत. १८ जानेवारीलाही बाबा नियमाप्रमाणे स्वयंपाकघरात गेले व म्हणाले, ‘मुली, मी आलोय, पुन्हा कधी म्हणूनकोस की मी आलो नव्हतो!’ नियतीचा खेळ दादींना तरी कुठे ठाऊक होता की बाबांचे हे अंतिम बोल ठरतील?

शांतीवनचे ब्र.कु. भूपाल भाईजी, दादींच्या संगोपनाचे वर्णन करतात, ‘मला ४०वर्ष दादींचे संगोपन लाभले. विश्वकिशोर दादा अव्यक्त झाल्यामुळे, खरेदी व बाहेरील इतर सेवेची संधी मिळाल्याने भोली दादींच्या संपर्कात आलो. दादी स्वयंपाकघरात सर्वात आधी येत व सर्वात शेवटी जात. त्या दादी-दीदींच्या आज्ञेप्रमाणे भोजन बनवून विधीवत नैवेद्य दाखवूनच भोजन देत. एकदा बाबांनी भोली दादींना विचारले, ‘भोजनची चव घेतली नाही का?’ जेवणात मीठ नव्हतं. दादी म्हणाल्या, ‘बाबा, मी आपल्या आधी कशी चव घेऊ?’ बापदादा म्हणाले, ‘बापदादा

परवानगी देत आहेत तुला, आधी चव घे. कोणती वस्तू कमी-जास्त व्हायला नको!’

लैकिक मातेने १७-१८ वर्ष पालन-पोषण केलं, पण खन्या अर्थानं दादीच माझ्या आई होत्या. बाहेहून यायला रात्री दहा देखील वाजत. जेवण संपलं असेल, तर दादींपाशी जाई, त्या स्वतः स्वयंपाकघरात येत, हे पातेलं, ते पातेलं पाहत, काही नसलं तर प्रेमानं म्हणत, भाऊ, सायी (मलाई) सोबत खा ना! दादींच्या गोड शब्दांनीच पोट भरून जाई. दादी छोट्या डब्यात मीठ नसलेलं अळणी जेवण स्वतः साठी ठेवत. कुणाला काही मिळालं नाही तर, तेच फोडणी घालून देत, स्वतः मात्र मीठ व पोली खाऊन संतुष्ट राहत. त्यावेळी चुलीवर स्वयंपाक होई. पावसाळ्यातलं सरपण ओलं असे, सकाळी दोन वाजता चुलीच्या गरम राखेवर ठेवून ओली लाकडं सुकवली जात, तेव्हा कुठे ती पेटत! हैंडपम्पने पाणी भरून जेवण बनवले जाई. मधुबनमध्ये एकच नळ होता. तेथूनच भोली दादी स्वतः साठी बादली भरून पाणी नेत. मी म्हणे, ‘दादी मी देतो ना पाणी!’ तेव्हा त्या म्हणत, ‘नको, बाबा सांगतात, कुणाकडून सेवा घेऊ नये’ दादी छोट्याशा खोलीत राहत. सेवाधारी नसला तरी स्वतःच कामाला लागत व वेळेवर ब्रह्माभोजन तयार करत. अन्नाची कधीही उणीव भासू देत नसत.

मधुबनचे ब्र.कु. सूर्य भाईजी दादींची वैशिष्ट्ये सांगतात, ‘इतिहासामध्ये जसा, बुद्धांचा-शंकराचार्याचा काळ होता. तसा यज्ञात बाबा-मम्मांचा, दीदीचा-दादींचा काळ होता. तसाच भोली दादींचाही फार सुंदर काळ होता. कराची ते आबूपूर्यंत दादींनी जबरदस्त सेवा केली. खूप लहानपणी मी (१९वर्ष) व वल्लभ भाई (२१वर्ष) भोली दादींचे सहयोगी बनलो. आम्ही दोघं थकून जात, तेव्हा दादी म्हणत, ‘मी म्हातारी थकले नाही, तुम्ही तर तरुण आहात. त्याने आम्हाला चैतन्य मिळे. सकाळी ३ वाजता दादी स्वतः येऊन सेवेची सुरुवात करत. यज्ञात माता छोट्या-छोट्या पिशव्यांमध्ये चहा-साखर, हळद-मीठ, मिर्ची-मसाले व डाळी वगैरे आणत. दादींच्या आदेशानुसार आम्ही ते डब्यांमध्ये सेट करत असू. दादींचा ‘हां जी, बाबा’ हा पाठ पक्का होता. बाबांनी जर त्यांना आकाशातला तारा तोडून आणायला सांगितला असता, तरी त्यांनी तो आणून दिला असता!

इश्वर ज्या गुणांमुळे प्रेम करतो, ते सरळपणा, भोळेपण, सत्यता इत्यादी सर्वगुण दादींमध्ये जन्मजातच

होते. सर्वाना संतुष्ट करणं हे तर दादींच्या संस्कारातच ओतप्रोत भरलेलं होतं! एक छोटी कन्या दादीर्णी नेहमी भांडत असे. एकदा ती भांडून गेली आणि तासाभरात परत येऊन म्हणाली, ‘मला चुरमा हवायां’. दादी म्हणाल्या, ‘हो, हो, का नाही?’ तिला परत शुद्ध तुपाचा चुरमा करून, मोठ्या प्रेमाने भरवला. मला खूप आश्चर्य वाटलं! मी म्हणालो, ‘दादी ही रोज भांडते, तरीही पुन्हा-पुन्हा का बनवून देता’ तेव्हा दादी म्हणाल्या, ‘कुठं जातील बाबांची मुलं! खायाची इच्छा झाली तर इथेच खातील ना! खरोखर स्थिती हवी तर अशी, जसं कमळपत्रावर पाणी पडावे अन् वाहन जावे! दादींच चित्त कसं कमळासम निर्मळ होतं. ईश्वरावर सर्वच प्रेम करतात, पण दादींसारख्या दुर्मीळ आत्म्यांवर, परमेश्वरही प्रेम-धन उधळतो. दादींचं ब्रह्माबाबांवर व बाबांचं दादींवर अगाध प्रेम होतं. ब्रह्माबाबा अव्यक्त झाले, त्या विरह वेदनेने दादी आजारी पडल्या. अहमदाबादला हलवायची वेळ आली. संतरी दादींच्या माध्यमातून बापदादा भेटत होते. तेव्हा त्यांच्या डोक्यावरून हात फिरवून बापदादा म्हणाले, मुली मायानगरीत का जातेस? बाबा वतन मधून औषध देतील!’ दादी, ‘हाँ जी बाबा!’ म्हणाल्या व बाबांच्या प्रेमळ दृष्टीनेच स्वस्थ झाल्या.

मधुबनचे ब्र.कु. हर्षित काका दादींच्या स्नेहपूर्ण सान्निध्याचं वर्णन करतात, ‘भोली दादींपाशी गेल्यावर, वयाने मोठा असूनही, मला ‘छोटसं बाळ’ बनल्याचा प्रत्यय येई. मला साधी खिचडीही बनवता येईना, परंतु आई बनून दादींनी टोली (यज्ञप्रसाद), ब्रह्माभोजन बनवणे व कोळसे धुवून शेगडीसाठी दगडी कोळसे निवडणे शिकवले. दादींमुळे २० हजार व्यक्तींचे भोजन बनवू शकलो. भोलेनाथाच्या स्वयंपाकघरातील कणा-दाण्याचे त्यांना खूप महत्त्व होतं. अथक परिश्रमाने, अल्प वस्तुतही संतुष्ट करण्याची कला वारख्याणण्याजोगी होती. दादींनीच अथक बनणं व काटकसर करणं शिकवलं. उरलेलं जेवण त्यांनी कधी फेकलं नाहीं, रात्रीचं शिल्लक भोजन रात्री ११ वाजता गरम करून, ते सकाळी इतर पदार्थांमध्ये मिक्स करून परांठे बनवत. शिल्लक राहिलेल्या पोळ्यांची (फुलक्यांची) शेलमानी बनवत, तर कधी गुळात पोळ्यांचा चुरा करून लाई बनवतं

ज्ञानसरोवरचे ब्र.कु. सुभाष भाई दादींच्या प्रेमाचं वर्णन करतात, ‘१९८३ साली गुढीपादव्याच्या दिवशी प्रथम

भेटीतच दार्दींनी वात्सल्याने हात फिरवून पाठ थोपटून, इतकं प्रेम दिलं की कायमचा त्यांचा झालो. दादींचं हृदय सागरासमान विशाल होतं. कोळशाची शेगडी पेटवणं, साफ-सफाई, लोणी काढणं शिकवून अष्टपैल केलं. एकदा मी प्रकाशमणी दार्दींच्या क्लासमधे जात होतो. तेवढ्यात पाहुणे आले, म्हणून काही बनवायचं होतं. मी म्हणालो, ‘क्लासला जातोय.’ तेव्हा दार्दींनी समजावतं, ‘सेवेत, कधीही ‘ना’ म्हणूनये, ‘ना’ म्हणजे नास्तिक, ‘ना’ केल्याने नाक कापले जाते. बाबांच्या गोष्टी सांगताना त्यांच्या डोळ्यात पाणी येई, ते पाहून मी ‘हांजी’ चा पाठ पक्का केला. सन् १९८६ च्या राखी पौर्णिमेला राखी बांधताना दादी प्रकाशमणी म्हणाल्या, ‘सुभाष, तुला घरी जायची गरज नाही’ भोली दार्दींनीच अमृतवेळी मोठ्या दार्दींना शिफारस करून, मला मधुबन निवासी बनण्याची सुवर्णसंधी दिली तेव्हा मन-मोर नाचू लागला. एकदा वरण संपले. कढी झटपट बनते म्हणून भोली दादी कढी बनवत होत्या. तेवढ्यात प्रकाशमणी दादी, गुल्जार दादी, जानकी दादी, लच्छू-ईशू दादी, मुन्नी-मोहिनी दीदी आले. भोली दार्दींना कढी बनवतानां पाहून, कुणी पळी पकडली, कुणी मीठ तर कुणी हळद टाकली व सर्व दार्दींनी कढी बनवली. जेवणानंतरही कित्येकांनी त्या अन्नपूर्णा मातेच्या अक्षय थाळीतून मिळालेली कढी सर्वांनी आवडीने खाल्ली. क्लासमधे मोठ्या दार्दींनी ही गोष्ट सांगून भोलीदार्दींचे गुणगान केलं. एकदा एक गट सकाळी ६ वाजता स्टॅंडवर पोहोचला, पहाटे सहाची बस होती. पण प्रवासात लागणारे भोजन तयार नव्हते. भोजन बनल्यावर दार्दींनी मला सायकलने स्टॅंडवर पाठवलं, पण सर्व बसमधे बसले होते. मी म्हणालो, ‘दार्दींनी भोजन पाठवलय’ हे ऐकून सर्वांच्या नेत्रातून आंनदाश्रू वाहू लागले. त्यांनी दार्दींचे मनःपूर्वक आभार मानले.’

पांडव भवनचे सतीश भाई (कवी) दार्दींचे अनुभव सांगतात, ‘समर्पित भावनेन सेवा करणारे दार्दींना अति प्रिय होते. यज्ञावर त्यांच अतोनात प्रेम होतं. जेवण संपलं-हे म्हटलेलं दार्दींना आवडत नसे. त्या म्हणत, ‘कोण म्हणतो जेवण संपलं? व काही कमी पडल्यावर, जेवणावर गर्दी होऊ नये, म्हणून भराभरा वस्तू गोळा करून पदार्थ बनवत. दार्दींची श्रेष्ठ भावना होती की एकही उपाशी राहू नये. त्या स्वयंपाकघरातच विश्रांती घेत. प्रकाशमणी दार्दींशी सल्लामसलत करूनच रोजचे व सणासुदीचे पदार्थ त्या

बनवत. एकदा योगभट्टीसाठी भोली दार्दींची रजा घेतली, खुशीत त्या दार्दींना म्हणाल्या ‘सतीश, भट्टी करतोय! क्लासमधे माझं कौतुक करत दादी म्हणाल्या, वेळात वेळ काढून तपस्येची अशी ओढ हवी.’

मधुबनच्या सुधा माताजी दार्दींची वैशिष्ट्ये सांगतात, ‘भोली दार्दीं खूप महान होत्या. कधीही रागावत नसत. क्रोध न करता प्रेमाने कार्य करत. मला सूप, ज्यूस, लोणचे बनवणं शिकवलं. स्वतःसाठी स्पेशल न बनवता, त्या जनरल भोजन मागवून खात. स्वतः सेवा न घेता, यज्ञसेवा मात्र भरपूर करवून घेत. मधुबनला आल्यावर सर्व भाऊ बहीणी न विसरता भोली दार्दींची भेट व दृष्टी अवश्य घेत. दादीही आपुलकीने ‘जेवलात की नाही?’ विचारत. दार्दींची स्मरण शक्ति अफाट होती. प्रत्येकाचं नावं घेत. वृद्ध असून कोणती वस्तू कुठे आहे, ते पटकन सांगत.’

भोली दार्दीं खरं तर प्रेमाच्या पावन गंगांच होत्या, मजू आत्म्यास त्या स्नेह सरितेत स्नेहामृत पान करायचं भाग्य लाभलं. दार्दींच्या शब्दकोशात ‘नाही’ शब्दच नव्हता, प्रत्येकाची जगतजननी बनून मुलांप्रमाणे काळजी घेत. त्या वेळी वय लहान होतं, स्वतः बनवून खायची इच्छा झाल्यावर खुशीनं बनवू देत. तूप-लोणी, पापड-लोणचं काहीही माणितलं तर लगेच देत. शांतीवनमधे आल्यानंतर आठवड्यातून एकदा तरी मधुबनला गेल्यावर दार्दींना भेटल्याविना चैन पडत नसे. दादी ममताळू माऊली बनून स्नेहानं कुरवाळत, जीव लावत, तेव्हा मन तृप्त होई.

दार्दींची अचानक तब्बेत गंभीर झाल्याने ग्लोबल हॉस्पिटलमध्ये एडमिट केलं. तब्बेत तशी नाजुकच होती, पण अल्पशा उपाचारानेच दादी ठीक झाल्या. तरीही डॉक्टरांनी अमदाबादला न्यायचं ठरवलं. संध्याकाळी ७.३० वाजता दार्दींना रुणवाहिकेमध्ये चढवू लागले. त्याचवेळी दार्दींना वांती झाली. जणु दार्दींनी मनोमनी बाबांना पुकारलं, ‘बाबा, मला अहमदाबाद नाही जायचं, आपल्यापाशी बोलवा,’ भोलानाथ बाबांनी भोली दार्दींची हाक ऐकून बाबांनी लगेच कुशीत घेतलं. कळलंच नाही आत्मारूपी पक्षी देहाच्या पिंजऱ्यातून कसा मुक्त झाला, त्यांनी ना कुणाची सेवा घेतली, न कधी अंथरुणावर पडल्या, शरीर सुटावे तर असे! ९ फेब्रुवारी २००७ रोजी ती कर्मची देवी, अन्नपूर्णा माता, स्नेह सरिता, स्नेह सागराला जाऊन मिळाली.

***

“स्व-परिवर्तनाद्वारे विश्व-परिवर्तन!”

ब्र.कु. शिवानी, दिल्ली

स्वतःचे परिवर्तन करायचे असेल तर एक साधी सोपी गोष्ट लक्षात ठेवून त्याचे काटेकोरपणे पालन करायला हवे. ती साधी सोपी गोष्ट म्हणजे ‘हो’ म्हणण्याची कला माझ्याच्याने होईल का, मी प्रयत्न करीन हे विचार म्हणजे कमजोर व्यक्तीचे लक्षण आहे. ज्याचा स्वतःवर दृढविश्वास आहे, तो नाही म्हणूच शकत नाही. स्वतःची हिंमत आणि विश्वास याच्या शिदोरीवर अनेक शिखरे लीलया काबीज करता येतील. या एका अक्षराने (हो) स्वतःचे परिवर्तन झाल्याशिवाय राहणार नाही. कारण ‘हो’ या एका अक्षरात एवढी ताकद आहे की, अनेक साम्राज्य स्थापन करता येतील. पण ‘हो’ चा वापर केवळ शुद्ध हेतूने इतरांना न दुखावता केला तर! याचसाठी परमपिता शिव परमात्मा सात्त्विक जीवनशैली अंगीकारण्याची कास धरतात. सात्त्विक जीवनशैली म्हणजे परमात्म्याकडून प्राप्त झालेले ज्ञान ग्रहण करणे, त्याची धारणा करून त्याचा लाभ इतरांना देणे, स्वतःबोरबर इतरांचीही उन्नती करणे, परमात्म चिंतनात रममाण होणे. त्या अतीद्रिय सुखाची अनुभूती इतरांनाही चाखवणे, आपला आहार-विहार देखील शुद्ध सात्त्विक हवा. आपल्या विचारांना सात्त्विक अन्नाची जर जोड मिळाली तर ‘नाही’ हा शब्द आपल्या शब्दकोशातच राहणार नाही. कारण जसे आपले अन्न, तसे आपले मन बनते व जसे मन तसे आपले धन बनते. या सात्त्विक धनाच्या जोरावर आपण आपल्या विचारांचे परिवर्तन करू शकतो व योग्य ती दिशा, आपल्या व्यक्तिमत्वास पोषक ठेरेल अशी देऊ शकतो.

त्यासाठी दिवसाचा पहिला संकल्प अत्यंत उच्च हवा. उठताक्षणी सर्वात प्रथम, परमपिता परमात्म्याला सुप्रभात म्हणायला हवे. कारण आपण ज्याचा विचार करतो. त्याच्याशी जोडले जातो व त्याची स्पंदने, लहरी आपल्या

मनःपटलावर उमटतात. परमपिता परमात्मा सर्व शक्तिवान, शांतीचा ऊर्जा स्रोत आहे. साहजिकच त्याच्या ध्यानाने आपले व्यक्तिमत्त्व तसे होणार नाही का? मी देखील एक शांतस्वरूप आत्मा आहे आणि ज्या शांतीची मी कामना करत होतो, ती तर माझ्यातच आहे. म्हणजे माझ्या एका संकल्पानेच जर ही सिद्धी प्राप्त होत असेल, तर सर्वांच्या एकत्रित संकल्पाने नव्या सृष्टीची रचना होणार नाही का? पण त्यासाठी जसे संकल्प तसे स्वरूप बनायला हवे. या दोन्ही गोष्टी एकत्रितपणे व्हायला हव्यात. आपण तसे स्वरूप बनलो, तर आपल्या कृतीद्वारे म्हणजेच कर्माद्वारे ते प्रकट होईल. जसे कर्म तसे आपले नशीब बनेल. आपणच आपले भाग्य घडवत असतो. आपण दिवसभरात काय करतो याचे भान, जाणीव असायला हवी. जेवढे विचारांनी दुर्बळ तेवढेच कर्मने देखील! म्हणून शब्द जपून, काळजीपूर्वक वापरावे. संकल्प-कर्म-भाग्यही जोडलेले आहे, तर सकाळी उठता क्षणी ५ मिनिटे परमात्म चिंतनात घालवा. उठता क्षणी परमपिता परमात्म्याला सुप्रभात म्हणा. मी एक शांत स्वरूप आत्मा आहे. मी आणि माझा परिवार संपूर्णपणे निरोगी आहे. मी परमपिता परमात्म्याच्या सेवेत आहे आणि माझ्याद्वारे इतरांना फक्त सुख आणि सुखच मिळत आहे. प्रत्येकजण संतुष्ट झाले आहेत. मी परमात्म्याचा देवदूत आहे. देवदूत म्हणजे अत्यंत हलका व इतरांनाही मानसिकदृष्ट्या हलके करणारा म्हणजे इतरांची दुःखे, अशांती नष्ट करून, त्यांना हलके करणारा. तर असा ५ मिनिटांचा संकल्प करून त्याप्रमाणे आपण वागत आहोत यांची अनुभूती करा. मनाद्वारे केलेल्या संकल्पाचे बुद्धीद्वारे निरीक्षण करा व संस्कार-कर्म बनवून त्याचा अनुभव करा. स्मृतीपटलावर ज्याचे कोंदण कराल ते कृतीद्वारे प्रत्यक्ष होईल.

आपण जी साधने वापरतो त्याच्यावर अवलंबून न राहता आपली साधना त्या साधनांनी भंग होणार नाही याची काळजी ध्यायची असते. साधनांचा वापर जर योग्य पद्धतीने केलात तर मनःशांती विचलित न होता त्याचे रूपांतर मनःशक्तीमध्ये होईल. मन एकाग्र होईल व योग्य ते ध्येय साधता येईल. यालाच जर ध्यानाची जोड मिळाली तर व्यर्थ विचारांपासून मुक्ती होईल व श्रेष्ठ विचारांची जडणघडण होईल. विचार श्रेष्ठ झाले की, कर्म श्रेष्ठ होतील व आपोआपच श्रेष्ठ भाग्य बनेल. ‘हो’ म्हणण्याची ही कला विकसित करा. या ‘हो’ म्हणण्यामुळे विचारांवर नियंत्रण ठेवता येईल. विचारांचे नियंत्रण हे रहदारी नियंत्रणासारखे आहे. रस्त्यावरील रहदारी नियंत्रण यंत्रणा जेव्हा काम करेनाशी होते, तेव्हा जसा सगळा गोंधळ उडतो तसेच विचारांच्या बाबतीत देखील आहे. जेव्हा विचारांना योग्य खतपाणी आपण घालतो तेव्हा ते विचार श्रेष्ठ विचार बनतात. नाहीतर भलत्याच विचारांनी मन भरकून जाते. त्यासाठी आपल्या Phone (भ्रमणध्वनी) मध्ये Traffic Control नावाचे App आहे. त्याद्वारे प्रत्येक एक तासानंतर आपण आपल्या विचारांवर अंकुश ठेवू शकतो. जर काही कारणास्तव आपण आपल्यावरील नियंत्रण हरवून बसलो, तर दर तासाला वाजणाऱ्या गाण्याने आपल्याला आपली गाडी पुन्हा रूळावर आणता येते. प्रत्येक तासाला एक मिनिटासाठी आपण सकाळच्या संकल्पाची उजळणी केली की, पुढील तासभर आपण त्याच स्मृतीत राहण्याने आपल्या विचारांवर नियंत्रण ठेवता येईल. रात्री झोपताना देखील सकाळच्याच संकल्पाची आपण पुनरावृत्ती केली, तर आपल्याला शांत, व्यवस्थित झोप लागेल व दुसऱ्या दिवशी सकाळी ताजेतवाने वाटल्याशिवाय राहणार नाही.

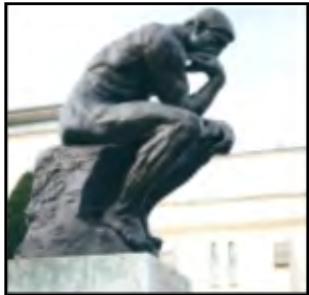
व्यवस्थित झोप ही उत्तम आरोग्याची गुरुकिल्ली आहे. जर आरोग्य उत्तम तर अंगी इतरांची सेवा करण्याचे बळ येईल व यशाच्या शिखरावर सहज आरुढ होता येईल. म्हटले आहे ना ‘थेंबे थेंबे तळे साचे!’ एक छोटासा बदल संपूर्ण आयुष्याचा कायापालट करेल! राजयोग हे काही एक तासापुरते करण्यासाठी नाही तर ती एक जीवनशैली आहे. ही सात्त्विक जीवनशैली म्हणजे राजयोग! सकाळी ४ वाजता उठता क्षणी जो संकल्प धारण केलात, त्याची दिवसभर

उजळणी करून आपल्या जीवनात मूळभूत बदल घडवून आणण्याचा ध्यास बाळग्या! दिवसभरातील आपल्या श्रेष्ठ कर्माबद्दल स्वतःला शाबासकी द्या व परमात्म्याचे आभार माना! कारण आपण जे ज्ञान परमात्म्याद्वारे प्राप्त केले त्या परमात्म्याच्या संगतीचा रंग लागल्याशिवाय राहणार नाही. दिवसभर दैवी विचारांचे आदान-प्रदान होत राहिले तर देवत्व प्राप्त होण्यापासून कोणी रोखू शकणार नाही. त्याद्वारे जी ऊँची गाठायची आहे ती सहज साध्य होईल व देवदूत बनून इतरांच्या दुःखावर फुंकर घालता येईल. त्यांच्या अंगी नवचेतना जागृत होईल.

अशा प्रकारे धर्माच्या आधारावर झालेले कर्म, स्वतःला कर्मयोगी बनवूनच सोडील. मी आत्मा निमित्त आहे आणि परमपिता परमात्मा माझ्याद्वारे हे कार्य करत आहे. या भावनेने कर्म केले तर कर्मापासून अलिस राहण्यास मदत होईल व मीपणाची भावना लुप्त होईल. त्याचबरोबर स्वतः सोबत इतरांचा फायदा कसा होईल याची जाणीव कायम मनात हवी. मी कायम दुसऱ्यांना मदत करणारा, सहयोग देणारा, दुसऱ्यांचे हित चिंतणारा आहे, याचे भान हवे. अशा वृत्तीने जर आपल्याकडून सेवा झाली, तर त्याची प्रकंपने झोपेतसुद्धा इतरांपर्यंत पोहोचतील, कारण आपले शरीर जरी झोपले असले तरी मन जागृतच असते. स्वप्नातसुद्धा परोपकाराची ज्योत तेवत राहील. अशा सेवेचे पुण्य किती असेल? आणि अशी व्यक्ती सदा सुखी राहिली नाही तर नवलच! कायम सुखाच्या झोपाळ्यावर नंदत रहाल व उडत रहाल. तुमच्या संपर्कात येणाऱ्या परिचयातील वा इतर व्यक्ती याचा अनुभव घेतल्याशिवाय राहणार नाहीत. स्वतः हलके राहत इतरांनाही सुखानुभूती करविणारे परमपिता परमात्म्याचे खरेखुरे देवदूत बनाल! अशा परमपिता शिव परमात्म्याला असंख्य कोटी कोटी धन्यवाद द्या, ज्याच्यामुळे स्वतःच्या विचारांचे परिवर्तन झाले. त्या परमात्म्याने मला दिव्य दृष्टी व बुद्धी देऊन सर्व जगाच्या उद्धाराकरिता माझी देवदूत म्हणून निवड केली. अशा प्रकारे प्रत्येकाने स्व-परिवर्तनाची कास बाळगली तर विश्वपरिवर्तनाचा दिवस दूर नाही. लवकरच सृष्टीवर सत्ययुगाची निर्मिती होईल!!

भावानुवाद - ब्र.कु. नितीन, कुवेत

***

ब्रह्मावत्सांकरिता

चिंतन

दिसामाजी काहीतरी लिहावे

ब्र.कु. अनिता, संगमनेर

बालकाला लेखनकलेची तोंडओळख दोन-चार वर्षांचा असताना होऊ लागते. त्याची बोटे - 'अ, आ, ई' किंवा मुळक्षरे गिरवू लागतात. ते गिरवताना त्याला बोलायलाही शिकवले जाते. मन-बुद्धी, मेंदू, डोळे, हाताची बोटे या सगळ्यांचा समन्वय कसा घडवायचा त्याचे प्रशिक्षण सुरु होते. न्युरोसायन्स सांगते, लिहिण्याकरिता आपण अंगठा, तर्जनी आणि इतर बोटे ज्या पद्धतीने एकत्र आणून पेन-पेन्सिल हाती धरतो ते महत्त्वाचे असते. बोटांची अग्रे अशाप्रकारे जवळ आल्याने मन एकाग्र व्हायला मदत होते. जसजसा लिखाणाचा सराव वाढतो, तसेतसा एकाग्रतेचा परिणाम दिसू लागतो. म्हणूनच कदाचित म्हणत असावेत, 'एकदा लिहिण म्हणजे दोनदा वाचण्यासारख आहे.'

सुंदर अक्षर हे सुंदर मनाचं प्रतीक मानतात. तसेच नित्य काही ना काही तरी लिखाण करणं, हे सुंदर जीवन दर्शवितात. यास्तव म्हटले जाते, You keep the diary and the diary will keep you for long time म्हणजे रोजनिशी लिहायची सवय असेल; तर त्या माणसाच्या पश्चात त्याची डायरी किंवा लिखाण इतरांना दीर्घकाळ स्मरणात राहते. 'मरावे परि कीरितरुपे उरावे' हे घडते. आपल्याला ठाऊक असेल, ब्रह्माकुमारीज् संस्थेचे आदिपिता, 'ब्रह्माबाबा' रोजनिशी लिहीत असत. परमात्मा शिवाने त्यांना माध्यम बनवून ज्ञान देण्याच्या अगोदरच्या काळापासूनच ते रोजनिशी लिहीत असत. 'माझं मन माझ्या काबूत यावं याकरिता मी काय करावं... अशा गहन चिंतनाचे प्रतिबिंब त्यांच्या रोजनिशीत दिसून येते. ब्रह्माबाबांच्या जीवनात ज्ञानोदय झाल्यावरही ते ब्रह्ममुहूर्तावर उटून लिहीत असत. त्या चिंतनात ज्ञान, योग, दिव्यगुणांची धारणा आणि सेवा या सर्व विषयांना स्पर्श

केला जाई. काहीवेळा ज्ञानमुरलीत त्याचेच रूप प्रकट होई.

ब्रह्माबाबा आपल्या अनेक वत्सांना पत्रं लिहीत असत. दिवसभरात अनेक पत्रं येत व त्यांना ते उत्तरेही त्वरीत देत. या व्यतिरिक्त ज्ञानमुरलीत बाबा आपल्याला सांगतात, तुमच्या दिनचर्येचा हिशेब (चार्ट) रात्री माझ्याकडे सुपूर्त करा आणि मगच झोपा. कधी कधी बाबा सांगतात, तुमची ज्ञानमार्गापूर्वीची जीवनकहाणी लिहा आणि मला अर्पित करा, जेणेकरून तुमच्या पूर्वकृत्याचे ओझे हलके होईल. प्रेमाचा सागर बाबा आपल्याला असंही सुचवतात, 'मला पत्र लिहा. मी तुम्हाला रोज तीन-चार पानी पत्र म्हणजेच ज्ञानमुरली पाठवतो; मग तुम्हाला स्वतःची ख्याली खुशाली नको का कळवायला? तुम्ही या आध्यात्मिक मार्गावर ठीक चालत आहात की, धडपडत आहात ते मला प्रांजळपणे सांगा. मी तुम्हाला त्यावर रामबाण उपाय सांगेन. आपल्याविषयीच्या उन्नतीची कळकळ ज्ञानमुरलीत पदोपदी दिसून येते. म्हणूनच बाबा सांगतात, मुरलीतील ज्ञानबिंदूही लिहून काढा. त्यावर मनन करा, मग रहा आणि त्याचे स्वरूप बना तरच जीवन सार्थ होईल.'

ब्रह्माकुमारीज् संस्थेच्या पूर्वज म्हणावे, अशा सर्व साधकांचा इतिहास पाहिला तर त्या सर्वांनी ज्ञानमुरलीच्या लिखाणाची सवय दीर्घकाळ जपली. मनमोहिनी दीर्दीना शेवटपर्यंत सर्वांनीच रोजच्या क्लासला वही-पेन घेऊनच उपस्थित झालेले पाहिले. ज्येष्ठ भ्राता ब्र. कु. जगदीशजी सांगत, 'मी पहाटे ब्राह्ममुहूर्तावर बाबांकडे जाई तेव्हा कागद-पेन घेऊन सज्ज होऊनच जाई.'

थोडक्यात सांगयचे तर आध्यात्मिक आयुष्यात चांगली उंची गाठायची असेल तर,

दिसामाजी काहीतरी लिहावे
प्रसंगी अखंडीत वाचीत जावे

(पृष्ठ क्र. २४ वर)

ब्रह्मावत्सांकरिता

शिकण्यासारखं बरंच काही...

(भाग - ३)

अल्प सुख साधने आणि कार्य गती महान
ब्र. कु. सुभाष, ज्ञानसरोबर, आबू पर्वत

भ्राता जगदीशचंद्रजी यांचा निकट सहवास साधारण चाळीस वर्षे, ब्र. कु. चक्रधारी दीर्दीना लाभला. भ्राताजींचे त्यागमय, तपस्वी आणि सेवारत जीवन, दीर्दीनी अगदी जवळून पाहिले. जगदीशभाईंना साक्षात् शिवबाबांकडून अनेकानेक वरदानांची प्राप्ती झाल्याकारणान त्यांचे जीवनच दिव्य, अलौकिक बनले होते. मिळालेल्या वरदानांचे प्रत्यक्ष रूप म्हणजे त्यांचे दैनंदिन कार्यव्यवहार होत. भ्राताजी इश्वरी यज्ञात समर्पित झाले त्यावेळी यज्ञ, आर्थिक चणचणीस तोंड देत होता. सेवाकेंद्रावर एखादी खुर्ची, टेबलदेखील नव्हते असा तो काळ होता. त्यांचा पलंग हेच त्यांचे सगळे काही होते. इश्वरी साहित्य निर्मितीसाठी त्यांनी लिहिलेली पुस्तके, ते लिखाण, वाचन, तिथेच त्यांचं खाण-पिण, झोपणं सगळे घडे. एका साध्याशा पलंगाभोवती त्यांचा तो कार्यव्याप असे. कुठलंही ऑफीस आणि थाटमाट अजिबात नसे.

त्यांच्या खाटेपाशी एका स्टुलावर त्यांचे ते कागद-पेन इत्यादी ठेवलेले असे. मांडी घालून बसायचे. त्यावर एक उशी, त्याच्यावर एक लाकडी पाट (लिखाणाचे पॅड म्हणून) अशा अवस्थेत तासंतास ते लिखाण करीत बसलेले आढळत. ते एकाच जागी बसून इतकं एकाग्र होऊन कसं काय कार्य करत, असा प्रश्न पाहणाऱ्याला पडे. सेवामग्न स्थितीत त्यांना जेवणाचासुद्धा विसर पडे. जोर्यात हातात घेतलेला विषय पूर्ण होत नाही, तोर्यात त्यांना जणू काही भानच नसे. त्यांच्या खोलीत एक फडताळ (दरवाजा नसलेले भिंतीतले कपाट) होते. त्यामध्ये त्यांचे लिखाण केलेले कागद जुळवून ठेवलेले असत. त्यावर पेपरवेट म्हणून एक साधा दगड ठेवलेला असे. कधी जोरात वारा आला तर उडालेले कागद जुळवण्यात त्यांचा थोडा वेळ जाई. कधी एखादा छोटासा कागद मिळेनासा झाल्यास तो शोधून पुन्हा लिहायला बसत, तेब्हाची त्यांची प्रसन्नमुद्रा बघण्यासारखी

असे. एकनाथ महाराजांना 'एक पै'चा हिशेब लागल्यावर कसे प्रसन्न झाले, त्याचे वर्णन आपण वाचले असेल. त्या प्रसंगाची आठवण होई.

त्यांचे लिखाण वाचून प्रभावित झालेले काही लोक सेंटरवर येत. 'संपादकांना भेटायचे आहे' असे म्हणत. "आम्हाला त्यांच्याशी चर्चा करायची आहे." असाही काहींचा आग्रह असे. आमच्या मनांत येई, भ्राताजींचे एखादे ऑफिस किंवा तत्सम सुनिश्चित स्थान असते तर! आलेल्या पाहुण्यांना तिथे बसवता आले असते. आम्ही पाहुण्यांना सेवाकेंद्रावर खालच्या मजल्यावरच बसवायचो. त्यांना सांगायचो, "तुम्ही बसा आम्ही त्यांना बोलावून आणतो." त्यांची खोली पाहून एखाद्याचा अपेक्षाभंग न व्हावा म्हणून ही युक्ती रचत असे. साधने, सुखसोयी अत्यल्प आणि गहन साधना असा संयोग म्हणजे भ्राताजी. इश्वरी प्रेमाचा शुद्ध कैफ भावस्वभावात ठासून भरलेला असे. बाह्यरूप साधारण भासणाऱ्या अशा महान व्यक्तीने एवढी ग्रंथनिर्मिती केली. मोठी योग्यता आणि पद असूनही कणभर देखील अभिमान नसे. सदैव देणारा 'तो' दाता, त्याच्या समान देणारे देवता होते भ्राताजी!

देणाऱ्याने देत जावे, घेणाऱ्याने घेत जावे.

घेता घेता एक दिवस, देणाऱ्याचे हातही घ्यावे –

एवढेच म्हणतो आणि आज इथेच थांबतो.

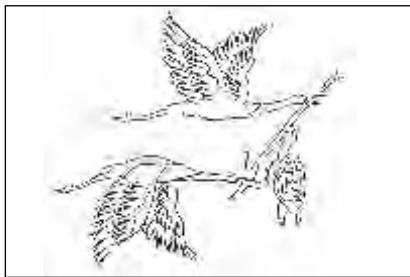
***

(पृष्ठ क्र. २३ वरुन)

'दिसामाजी काहीतरी' म्हणजे चांगलं काहीतरी लिहावे आणि प्रसंगी म्हणजे वेळ मिळेल तेब्हा वाचीत जावे. आपण ऐकलेलं लिहून काढलं की, ते आपलं होतं एक प्रकारे आपला मालकी हक्क त्यावर येतो. त्यातून प्रथमं श्रुति, पश्चात फलम् प्राप होते असेही म्हणता येईल.

***

शब्दांची पुंजी

ब्र.कु. अर्चना, बाळकुम, ठाणे

एका गावात दोन घनिष्ठ मित्र राहत होते. एकाचे वयवर्ष १२ होते तर दुसरा आठ वर्षांचा होता. रोजच्याप्रमाणे खेळत असता, एके दिवशी त्यांचा चेंडू जवळच असलेल्या विहिरीजवळ गेला. त्यातला वयाने मोठा असलेला मुलगा चेंडू उचलण्यासाठी विहिरीजवळ गेला आणि चेंडू उचलण्याच्या नादात पाय घसरून विहिरीत पडला. लहान मुलाच्या ते लक्षात येताच, त्याने आजूबाजूला बघितले तर मदतीला कोणीही नव्हते. वेळ न घालवता त्याने लगेच विहिरीजवळ असलेली दोरीने बांधलेली बादली उचलली आणि विहिरीत टाकली आणि मित्राला ती पकडायला सांगितली. वयाने लहान असूनही सगळे बळ एकवटून तो दोरी वरती ओढत राहिला. अखेर बच्याच वेळच्या अथक परिश्रमाने, आपल्या संपूर्ण ताकदीनिशी त्या वयाने लहान मुलाने वयाने मोठ्या असलेल्या मित्राला विहिरीतून बाहेर काढले.

गावाकडे जायला निघताच दोघांनाही वाटले की, घडला प्रकार गावात सगळ्यांना सांगितला तर सगळे नाराज होतील. परंतु झाले उलटेच. जेव्हा त्यांनी सांगितले, तेव्हा सगळ्यांना ती थरटा वाटली. ते म्हणाले की, ‘आठ वर्षांचा लहान मुलगा, १२ वर्षांच्या मोठ्या मुलाला विहिरीतून बाहेर काढूच कसा शकतो? हे असंभव आहे. परंतु तिथे उपस्थित असलेल्या गावातीलच एका अनुभवी वृद्धाला त्या मुलाच्या सांगण्यावर विश्वास होता. सगळ्यांनी त्या वृद्ध गृहस्थांना विचारले की, ‘तुम्हाला काय वाटतंय ही मुले खंरं सांगत आहेत आणि एव्हढा लहान मुलगा हे असे करू शकतो?’ त्यावर वृद्ध गृहस्थ उत्तरले, ‘तो लहान मुलगा हे करू शकला, कारण त्याच्या आस-पास त्यावेळेस हे सांगणारे कोणी नव्हते, हे दर्शविणारे कोणी नव्हते की, मुला तू हे नाही करू शकत. एव्हढेच नाही तर त्या लहान मुलानेही स्वतःला हे नाही सांगितले. हा विचारही नाही केला की, ह्या

परिस्थितीत मी हे नाही करू शकत नाही. उलट आत्मविश्वासाने त्याने हे केले. त्याने हे करून दाखविले की, केल्याने होत आहे रे, आधि केलेचि पाहिजे.’’

वरील घटनेचे तात्पर्य असे की, शब्दांमध्ये खूप शक्ती असते. शब्द इतके प्रेरणादारी असतात की, व्यक्ती असंभव ते संभव करू शकते. प्रेमाचे बीज शब्द रुजवू शकतात तर वैमनस्यही वाढवू शकतात. जिथे चांगल्या शब्दांचा प्रयोग करून गोष्टीला एक सकारात्मक दिशा दिली जाऊ शकते. तिथेच एखादा नकारात्मक शब्द पूर्ण गोष्टच बिघडवू शकतो. चांगले शब्द छोटे असतात लहान आणि बोलतानाही सरळ-सोपे असतात, परंतु त्यांची प्रकंपने (प्रतिध्वनि) दूरवर पसरतात. चांगल्या शब्दांमध्ये सर्जनशीलता असते. मनुष्याला आपल्या जीवनामध्ये खरे तर दोनच शब्द नष्ट करतात, अहंकार आणि संशय.

महान व्यक्तीची आपल्या शब्दांवर नेहमी तीक्ष्ण नजर असते.

शब्दांद्वारेच सन्मान किंवा अपमान होतो. म्हणूनच नेहमी शब्दांचा जपून वापर करावा. तोलून-मापूनच शब्द बोलावेत.

‘‘मन करा रे प्रसन्न, सर्व सिद्धीचे कारण’’, तर मनाच्या प्रसन्नतेसाठी शब्द खूप महत्वाचे ठरतात. हे नेहमी ऐकण्यात येते की, कोणीतीरी काहीतरी बोलले आणि माझा माझ्या बोलण्यावरचा ताबा गेला होता. शब्दांवर अंकुश ठेऊ शकलो नाही, म्हणून आता ते बोललेले शब्द मी परत घेतो. किंवा जे काही शब्द बोलले गेले, त्याबद्दल माफी मागतो. ज्याचे शब्द जितके श्रेष्ठ असतात, तितकेच त्याचे व्यक्तिमत्त्वसुद्धा सन्मानीय आणि श्रेष्ठ बनून उजळून निघते. महान व्यक्तीची आपल्या शब्दांवर नेहमीच तीक्ष्ण नजर असते. कारण एक छोटा नकारात्मक शब्दसुद्धा लोकांमध्ये गोंधळ निर्माण करू शकतो. तीव्र प्रतिक्रियांच्या पडसादामुळे

व्यक्तिमत्त्व डागाळले जाऊ शकते. उलटपक्षी सकारात्मक शब्द लोकांमध्ये उत्साह वाढवतात. त्यांना शिखरावर नेऊ शकतात. हीच आहे शब्दांची ताकद, शब्दांची शक्ती.

‘प्रत्येक शब्दाला किंमत असते’

शब्दांची नेहमीच पडताळणी होत असते. नम्रतापूर्ण शब्दांमध्ये एवढी शक्ती असते की, ते बिघडलेले कामही सहज जमवून आणतात. प्रत्येक बोल, प्रत्येक शब्द मूळ्यवान आहे. योग्य शब्दांचा व्यवस्थित वापर केल्यास एक चांगली समज असलेले संवदेनशील तसेच कनवाळू दृष्टिकोण असलेले व्यक्तिमत्त्व अनुभवास येते. प्रत्येक शब्दाला अर्थ असतो, तसेच प्रत्येक शब्दाला मूळ्यही असते. म्हणूनच एक म्हण प्रचलित आहे, ‘तोलून-मापून बोलणे’.

अचूक व चांगल्या शब्दांचा योग्य वापर, बक्त्याला प्रेरणादायी आणि प्रभावशाली बनवतात. हा विचार येऊ शकतो की, सतत तर आपण व्यासपीठावर नसतो; पण हेही तितकेच खरे की, प्रत्येकवेळी, लोकं आपल्या शब्दांवर लक्ष ठेवून असतात.

आपल्या भाषेशी शब्दांचा सरळ संबंध असतो.

शब्दांच्या बाबतीत म्हटलं गेल आहे की –

शब्द जपून बोलावेत, शब्दांना ना हात ना पाय
एक शब्द बनते औषध, तर एक शब्द करते घाव
शब्द जपून बोलावेत, शब्द आकर्षितात ध्यान
शब्द करी मन घायाळ, शब्द वाढविती मान
शब्द सुटला मुखातून, तो शब्द परत न येई
शब्द ज्यात प्रेम वसे, तो मनात जागा घेई
शब्दास रंग भावनेचा, शब्दास मान अपार
शब्द रूप जीवनाचे, तर शब्द विश्व आधार
शब्दच रुजवी कुटुता, तर शब्द वैर संपर्वी
शब्द सांधती दुभंगले मन, शब्दच प्रेम वाढवी
“शब्द एक प्रकारचे भोजनसुद्धा आहे.”

शब्द एक प्रकारचे भोजन आहे. कोणत्या क्षणी, कोणता शब्द वाढायचा, हे एकदा व्यवस्थित जमले की, जगात त्याच्या इतका उत्तम स्वयंपाकी कोणी नाही. शब्दांना आपली स्वतःची अशी एक चव, रस आहे, बोलण्याआधी नक्कीच स्वतः चाखून बघावे. जर स्वतःलाच चव नाही आवडली, तर दुसऱ्यांना तरी ती कशी आवडेल? जे

चांगल्या शब्दांचा वापर करण्याकडे कल ठेवतात, त्यांचे जीवन नक्कीच सुंदर बनते. चांगले, मधुर शब्द मनाला आनंदाचा अनुभव करवतात. जेव्हा आपण ईश्वराच्या आठवणीत काही बोलतो, तेव्हा आपल्या बोलण्यात, आपल्या शब्दांमध्ये ईश्वरी शक्ती संचारते, जेणेकरून ऐकणाऱ्याला सुद्धा मानसिक स्वस्थतेचा, शांतीचा सुखद अनुभव होतो. मूलतः तो बदलायला लागतो. शब्दांद्वारेच व्यक्ती आपल्या विचारांची देवाण-घेवाण करते. शब्द विचारांना प्रभावित करतात. शब्दांचा पगडा विचारांवर दिसून येतो. शब्दांची शक्ती अतुलनीय आहे. चांगल्या शब्दांचा प्रयोग व्यक्तीचे जीवन बदलवून टाकणारे ठरतात. तसेच जितका चांगली पुस्तके वाचण्यावर भर असतो, तितक्या प्रमाणात चांगल्या शब्दांचा साठा मनांत वाढायला सुरुवात होते. यथायोग्य समजेनुसार योग्य बोलणे हे केवळ चांगल्या शब्दांच्या माध्यमाद्वारेच केले जाऊ शकते.

“शब्दच व्यक्तीची संपत्ती आहे.”

आपल्याजवळ खूप संपत्ती असो किंवा नसो परंतु एक पुंजी नक्कीच असते, ती म्हणजे शब्दांची. जरी एखाद्या व्यक्तीने मौन धारण केलंय, तरी शब्दांचे ज्ञान तर त्याला आहेच अर्थात् शब्दांना जन्म देण्याची कुवत तर त्याच्यात आहेच. शब्दांत जर सत्यता असेल तर व्यक्तीला सहज हलकेपणा जाणवतो आणि जर शब्द असत्याची कास धरून आहेत, तर मग आपली स्मरणशक्ती तीव्र ठेवावी लागते. तात्पर्य, शब्दच व्यक्तीची अमूल्य संपत्ती आहे, ती कोणीही हिरावून घेऊ शकत नाही, म्हणूनच आपल्या शब्दांचा नेहमी इतरांच्या कल्याणासाठी वापर करावा. “जगाच्या कल्याणा, शब्दांच्या संगती”. त्याचा परिणाम म्हणजे नक्कीच ते आपल्याकडे द्विगुणीत होऊन आनंदाच्या रूपाने परत येणार.

असत्याची चाट धरून यशस्वी होणारी

व्यक्ती आपल्या प्रासींची मोजदाद

करत असते आणि कर्म लपवत असते

तर सत्य मार्गाच्या साथीने

यशस्वी होणारी व्यक्ती आपले कर्म आणि

अनुभवाची गाथा सांगत असते आणि

तिने जे प्रास केलंय, ती प्रासी आपसुकच

लोकांच्या डोळ्यासमोर येते.

***

विशेष वृत्त

प्र.ब्र.कु.ई.वि.वि.च्या मुलुंड सब-झोनच्या संचालिका ब्र.कु.गोदावरी दीदींजींना 'डॉक्टर ऑफ लेटर्स' या पदवीद्वारे गौरविण्यात आले, त्याविषयीचा हा वृत्तांत.

२५ डिसेंबर २०२१ रोजी मुलुंड येथील 'महाकवी कालिदास नाट्यमंदिरात' हा कार्यक्रम संपन्न झाला. गोदावरी दीदींजींच्या मार्गदर्शनाखाली मुलुंड सेवाकेंद्राने सुवर्णजयंतीपर्यंतची मजल गाठली. तसेच 'डॉक्टर ऑफ लेटर्स' या सन्मानानिमित्त झालेल्या दुहेरी सोहळ्यास अनेक मान्यवर उपस्थित राहिले. दीदींजींना १९५८ साली ब्रह्माकुमारीज संस्थेच्या आध्यात्मिक ज्ञानमार्गाचा परिचय झाला. पुढे १९६८ साली त्यांनी आपले जीवनच संस्थेच्या कार्यास अर्पित केले आणि तेव्हापासून आजपर्यंत अविरतपणे आध्यात्मिक सेवेचे ब्रत सांभाळत त्यांनी आपले जीवन व्यतीत केले. या कार्याची उचित नोंद व्हावी या उद्देशाने भ्राता डॉ. राजकुमार कोल्हे, (जान्हवी फाऊंडेशनच्या डॉंबिवली येथील वंदे मातरम् महाविद्यालयाचे संस्थापक आणि मुख्याध्यापक) तसेच डॉ. एस. राधाकृष्णन टीचर्स वेलफेयर असोसिएशन यांच्या संयुक्त शिफारशीचा या पदवीप्रदानात मोठा वाटा आहे. 'बोलिहिया' येथील 'युनिव्हर्सिटी ऑफ सेंट्रल अमेरिका' या विद्यापीठाने दिलेल्या या सन्माननीय पदवीने संस्थेच्या शिरपेचात एक मानाचे तुरा सजविला आहे, असे म्हणता येईल.

सांस्कृतिक कार्यक्रमाने आरंभ केल्यावर सभागृहात ग्रंथदिंडीचे आयोजन केले होते. तत्पश्चात् स्वागत भाषणात ब्र.कु. लाजवंती यांनी सर्वांना शुभकामना दिल्या. कर्ता करविता परमेश्वर शिवच असतो, आपण सर्व निमित्तमात्र अशा शब्दांत त्यांनी परमात्म्याचे आभार व्यक्त केले. लाजवंती दीदी गेली अनेक वर्ष गोदावरी दीदींजींच्या

सहवासात राहत आहेत. गोदावरीदीदीजी म्हणजे नाशिकच्या पतितपावनी नदीप्रमाणेच आहेत असे आपले भाव त्यांनी व्यक्त केले.

भ्राता डॉ. राजकुमारजी यांनी सांगितले, 'दीदीजी आमच्यासाठी अनेक बाबतीत 'आदर्श' आहेत, त्यांच्याद्वारे मला शिव परमात्म्याचा सत्य परिचय मिळाला. २९ ऑक्टोबर २०२१ रोजी या पदवीविषयीचा निर्णय झाला, असे ते म्हणाले. 'गुरु गोविंद दोऊ खडे काके लागू पाय' अशा शब्दांत त्यांनी आपले हृदयोदार व्यक्त केले.

भगिनी माया कोठारी, श्री कच्छी लोहाणा महाजन समाज, मुलुंडच्या मुख्य विश्वस्त, यांनी आपल्या कौतुकोद्घारांत म्हटले- आध्यात्मिकतेद्वारे बुद्धीचा विकास घडतो. त्यात गोदावरी दीदींजींचे नावप्रमाणे कार्यही पवित्र आहे. ज्ञानदान आणि सद्गवाना प्रसारात दीदीजी अग्रेसर आहेत आणि अनेक संस्थांसाठी त्या प्रेरणास्रोत आहेत.

आमदार भ्राता मिहार कोटेचाजी म्हणाले, 'मुलुंड सेवाकेंद्राशी मी अनेक वर्ष जोडला गेलो आहे. समाज परिवर्तन आणि संस्कार परिवर्तनाबाबत संस्थेचे कार्य खरोखरीच स्पृहणीय आहे.' हे कार्य असेच पुढे चालू राहावे याकरिता शुभेच्छा दिल्या.

ब्रह्माकुमार बृजमोहनजी - भ्राताजी संस्थेचे अतिरिक्त सेक्रेटरी जनरल आहेत. त्याचबरोबर, ते राजयोग एज्युकेशन अऱ्ड रिसर्च फाउंडेशनचे सचिव आहेत. संस्थेच्या प्रमुख कार्यकारी समितीचे सदस्य, प्रमुख प्रवक्ता अशा अनेक जबाबदाच्या ते ज्येष्ठ वयातही सांभाळत आहेत. त्यांनी आपल्या गौरवोद्घारात म्हटले, 'शिव परमात्म्याने आपले

दिव्य ज्ञान देण्यास आरंभ केला आणि त्या ज्ञानाच्या प्रसारासाठी शिव शक्ती सेनाच जणू स्थापन केली. ‘यत्र नार्यस्तु पूज्यन्ते’ ही भारताची संस्कृती आहे. जिथे शिव असतो तिथे शाळीग्रामाचेही अस्तित्व असते. या आध्यात्मिक सेनेतील एक उल्लेखनीय व्यक्ती म्हणजे गोदावरी दीदीजी जणू चैतन्य शक्ती वा शाळीग्रामासमान आहेत.”

खासदार मनोज कोटक म्हणाले, ‘आनंद, धार्मिकता आणि शांतीचे वरदान मुलुंडवासियांना बाळ राजेश्वराच्या कृपाप्रसादातून मिळाले आहे. सुदृढ समाजनिर्मितीच्या कार्यात गोदावरी दीदींजींचे योगदान निश्चितच मोठे आहे.’

संस्थेचे इंग्लंड येथील प्रतिनिधी, ब्र.कु. रतन दादा म्हणाले, ‘या कार्यक्रमास आंतरराष्ट्रीय स्वरूप यायचे होते म्हणूनच जणू मी येथे येऊन पोहोचलो ही ईशकृपाच म्हणावी लागेल.’

राजयोगिनी ब्र.कु. शीलू दीदी-अमोघ वकृत्व शैली लाभलेल्या, संस्थेच्या अनुभवी साधकांपैकी एक अशा शीलू दीदी, संस्थेच्या शिक्षण विभागाच्या राष्ट्रीय समन्वयक आहेत. ‘मुलुंडशी माझाही एकेकाळचा घनिष्ठ संबंध आहे’ असे सांगून त्यांनी आपल्या आठवणी ताज्या केल्या, तसेच गोदावरी दीदींच्या कार्याचे भरभरून कौतुक केले.

राजयोगिनी ब्र.कु. संतोषदीदी-महाराष्ट्र, आंध्रप्रदेश आणि तेलंगणा प्रांताचा प्रमुख पदभार सांभाळणाऱ्या संतोषदीदींनी उल्लेख केला, ‘मुंबईमध्ये अनेकानेक देव-देवतांची मंदिरे आहेत. ज्यांनी श्रेष्ठ आध्यतिक कार्य केले त्यांचीच ती जणू प्रतीके आहेत.’ गोदावरी दीदींच्या कार्याची प्रशंसा करून शुभेच्छा व्यक्त केल्या.

अभिनेत्री वर्षा उसगावकर यांनी दीदींजींना शुभेच्छा दिल्या व संस्थेच्या मुख्यालयाशी आपण गेली अनेक वर्ष जोडले गेल्याचे समाधान व्यक्त केले. समाजकार्य हे एकट्या-व्यक्तीचे कार्य नसून, ते अनेकांच्या सहकार्यानेच साधता येते. ब्र.कु.च्या कुठल्याही शाखेत गेल्यावर शांततेचा प्रत्यय येतो आणि ही संस्था स्वयंपूर्ण आहे तसेच येथे संस्कार परिवर्तन व पर्यावरणाशी निगडित कार्यही केले जाते, ही उल्लेखनीय बाब आहे असा उल्लेख केला.

सरतेशेवटी गोदावरी दीदींजींनी परमात्मा शिवाचे तसेच संस्थेतील सर्व वरिष्ठ दादी-दीदींचे ऋण व्यक्त करून उपस्थित मान्यवरांचे आभार मानले. ईश्वर सेवेद्वारेच एवढा मोठा सन्मान मला प्राप झाला आणि हे माझ्यासोबत कार्यरत असणाऱ्या सर्वांचे श्रेय आहे, अशा शब्दांत त्यांनी समारोप केला.

***

प्रपत्र ४ : अमृतकुंभ द्वैमासिकाविषयीचे निवेदन

१) प्रकाशन स्थळ : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज् लाईट हाऊस, वागळे इस्टेट, ठाणे (प.) ४००६०४	५) संपादकाचे नाव : ब्र. कु. सचिन उपाध्ये राष्ट्रीयत्व : भारतीय
२) प्रकाशनाचा अवधी – द्वैमासिक	अ) भारताचे नागरिक आहेत का ? होय
३) मुद्रकाचे नाव – बी. के. गोदावरी	पत्ता : १०२, सीताराम भुवन, भास्कर कॉलनी, नौपाडा, ठाणे (प.) ४००६०२ महाराष्ट्र
४) भारताचे नागरिक आहेत का ? होय	६) मालकाचे नाव व पत्ता : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज ईश्वरीय विश्व विद्यालय, माऊंट आबू (राजस्थान) मी बी. के. गोदावरी, असे प्रमाणित करते की माझ्या ज्ञानानुसार वरील माहिती सत्य आहे
मुद्रणस्थळाचा पत्ता : परफेक्ट प्रिंट्स, २२, इंडस्ट्रियल इस्टेट, नूरीबाबा दर्गा रोड, ठाणे (प.) ४००६०१	(बी. के. गोदावरी)
५) प्रकाशकाचे नाव : बी. के. गोदावरी	प्रकाशिका, अमृतकुंभ
राष्ट्रीयत्व : भारतीय	
६) भारताचे नागरिक आहेत का ? होय	
पत्ता : द्वारा : प्रजापिता ब्रह्माकुमारीज, ए-१०, वर्षा अपार्टमेंट, छत्रपती शिवाजी सोसायटी, कोपरी कॉलनी, ठाणे (पू)-४००६०३	

मुलुंड (प.) – ब्र.कु. गोदावरी दीदींना डॉक्टर ऑफ लेटर्स या पदवीने सन्मानित करण्यात आले त्याप्रसंगी डॉ. राजकुमार कोलहे, ब्र.कु. भ्राता बृजमोहन, ब्र.कु. शीलू दीदी, ब्र.कु. संतोष दीदी, अभिनेत्री वर्षा उसगांवकर, भगिनी माया कोठरी आणि इतर मान्यवर

ठाणे (पूर्व) – ब्रह्माकुमारी चौकाचे नूतनीकरण केल्यानंतर अनावरण प्रसंगी राज्योगिनी ब्र.कु. गोदावरी दीदी यांचा सन्मान करताना थ्रा. डॉ. श्रीकांत शिंदे खासदार, ब्र.कु. वीणा भाटीया समाजसेविका, नम्रता पमनानी नगरसेविका, थ्रा. गोपाल लांडगे माजी नगरसेवक व अन्य मान्यवर.

रोहा – खासदार भ्राता सुनिल तटकरे यांना ईश्वरी भेटवस्तू देताना ब्र.कु. मंदा, ब्र.कु. सावित्री और ब्र.कु. सर्विता.

बांबवडे, वाडिचरण – राष्ट्रीय किसान दिवसानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात स्नेहा पोवार, विभागीय कृषी सहसंचालक कोलहापूर यांना ईश्वरी भेटवस्तू देताना ब्र.कु. संगिता, सरपंच पंडित शेळके.

भिलवडी, सांगली – राष्ट्रीय शेतकरी दिवसानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात ब्र.कु. मीरा, भ्राता संदीप सजोबा, भ्राता धन्यकुमार पाटील, सरपंच भ्राता शहाजी गुरव व अन्य मान्यवर.

नागोठणे, रोहा – मा. तानाजी नारनवर, पोलिस निरिक्षक साहेब यांचा सत्कार करताना ब्र.कु. तारा, ब्र.कु. मंदा व ब्र.कु. पूनम.

ठाणे (पूर्व) – ब्रह्माकुमारी चौकाचे अनावरण केल्यानंतर ग्रुप फोटोत नम्रता पमनानी नगरसेविका, हेमंत पमनानी समाजसेवक, राजयोगिनी ब्र.कु. गोदावरी दीदी, ब्र.कु. लाजवंती, ब्र.कु. सरला, ब्र.कु. मिनाक्षी.

जकातवाडी, सातारा – विधानसभा सदस्य भ्राता छत्रपती शिवेंद्रराजे भोसले यांना ईश्वरी भेटवस्तू देताना ब्र.कु. शांता, सोबत सरपंच भ्राता चंद्रकांत सणस.

पणजी – ब्रह्माकुमारीज स्पोर्ट्स विंग द्वारे आयोजित क्रिकेट सामना, विजेता संघास ट्रॉफी देताना ब्र.कु. शोभा व अन्य.

हुपरी – राष्ट्रीय किसान दिवसानिमित्त आयोजित कार्यक्रमाचे दीप प्रज्ज्वलन करताना शशिकला जोल्लेजी धर्मादाय मंत्री कर्नाटक, भ्राता जनमद्वी कृषी अधिकारी, भ्राता सुदीप सरपंच, ब्र.कु. मनीषा, ब्र.कु. श्रीकांत, ब्र.कु. सुनिता व अन्य.

उमरेड – राष्ट्रीय किसान दिवसानिमित्त आयोजित कार्यक्रमात दीप प्रज्ज्वलन करताना पंजाबराव आंभोरे माजी सभापती, कृषी उत्पन्न बाजार समिती, भ्राता सी. डी. कोलहे तालुका कृषी अधिकारी, डॉ. नारायण लांबट कृषी भूषण पुरस्कार प्राप्त शेतकरी, ब्र.कु. तेजस्विनी, ब्र.कु. विजय मस्के.

तळेगाव – तणाव प्रबंधन CRPF कार्यक्रमात ब्र.कु. प्रभा, ब्र.कु. विंदिया आणि ब्र.कु. सरला तसेच डेप्यूटी कमांडेंट रमेश सिंघ बिश्ट, डेप्यूटी अमित शर्मा, डेप्यूटी कमांडेंट राजेन्द्र प्रसाद, असिस्टेंट कमांडेंट शरद घडियाले.